

Välfärds- bokslut 2019

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

Sammanfattning

Syftet med välfärdsbokslutet är att synliggöra hälsoutvecklingen i Härryda kommun och visa hälsans fördelning i befolkningen. Inom flera områden utvecklas folkhälsan i positiv riktning, både i Härryda kommun och på nationell nivå. Resultaten visar samtidigt att det finns skillnader i hälsa och levnadsvillkor mellan grupper, utifrån bland annat kön, födelseland och orter inom kommunen.

Valdeltagande, medellivslängd, medelinkomst, utbildningsnivå, behörighet till gymnasiet och andel dagligrökare är några exempel på nyckeltal som visar en positiv trend på en kommunövergripande nivå. Valdeltagandet är högt i kommunen totalt sett och högre än riket, trots detta är det 20 procentenheters skillnad mellan de valdistrikt med lägst respektive högst valdeltagande.

” Trots den positiva utvecklingen som sker, kvarstår skillnader mellan grupper i Härryda kommun”

Det finns stora skillnader mellan orter i kommunen och vissa mönster framträder. I Mölnlycke är medelinkomsten högst och i Härryda lokalsamhälle är den lägst. Även andel invånare med eftergymnasial utbildning skiljer sig mellan orter: med högst andel i Mölnlycke med 54 procent och lägst i Hällingsjö med 25 procent. Resultaten visar också på skillnader bland de yngre invånarna. Till exempel är Rävlanda den ort där högst andel av eleverna i årskurs 8 känner sig otrygga i sina vardagsmiljöer och är utsatta för mobbning. I Rävlanda, liksom i Härryda lokalsamhälle, finns lägst andel elever i årskurs 8 som tränar regelbundet. Samma orter utmärker sig även genom att fler elever här upplever sig ha en begränsad möjlighet att föra fram sina åsikter till beslutsfattare. Här är också ungas förtroende för vuxna lägst. I Mölnlycke/Pixbo finns högst andel unga som har förtroende för vuxna. Här finns också flest elever i årskurs 8 som är medlem i föreningslivet liksom i kulturskolans verksamhet.

Utöver skillnader mellan orter i kommunen, synliggörs skillnader mellan kvinnor och män samt mellan flickor och pojkar. En högre andel flickor än pojkar är behöriga till gymnasieskolan. Andelen med eftergymnasial utbildning är också högre bland kvinnor i jämförelse med män. Samtidigt har män högre medelinkomst än kvinnor. En större andel kvinnor tar ut föräldraledighet jämfört med män, vilket bland annat påverkar den framtida pensionen.

Andel invånare som upplever otrygghet utomhus har ökat de senaste åren. Jämfört med riket är det en större andel både som oroar sig för brottsligheten i stor utsträckning och som oroar sig över att närstående ska bli utsatta.

Kvinnor och flickor känner sig i betydligt större utsträckning otrygga i offentliga miljöer eller i vardagliga situationer jämfört med pojkar och män, samtidigt som fler pojkar blir utsatta för hot eller brott och fler män drabbas av våld i det offentliga rummet av, för dem, okänd förövare. Kvinnor drabbas oftare av våld i det egna hemmet av känd förövare.

En större andel män än kvinnor saknar tillit till andra människor och de saknar emotionellt stöd i nära dubbelt så stor utsträckning som kvinnor. Det finns även skillnader mellan könen avseende ungas förtroende för vuxna, där flickor i mindre utsträckning än pojkar känner förtroende för vuxna. Avseende elevers inflytande i skolan syns ett större "inflytandegap" hos flickor – det handlar både om ett större intresse för att få vara med och bestämma och mindre erfarenheter av inflytande.

Den psykiska ohälsan är fortfarande mer utbredd bland kvinnor än bland män. Andelen kvinnor som rapporterar allvarliga besvär av ängslan, oro eller ångest ökar samtidigt som andelen män som upplever besvär minskar. Samma könsmonster ses redan i skolåldern vilket visas genom att det är en större andel flickor som upplever psykosomatiska besvär i jämförelse med pojkar. Skillnaden mellan pojkar och flickor är störst bland elever i årskurs 8. I denna åldersgrupp har andelen flickor som upplever psykosomatiska besvär ökat, andelen pojkar är oförändrad.

En större andel män än kvinnor har riskabla alkoholvanor. Både mäns och kvinnors riskabla alkoholvanor har ökat, men kvinnornas har ökat i större utsträckning. Bland unga är det en något större andel flickor än pojkar som dricker alkohol, både i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet. I båda åldersgrupperna har det skett en ökning bland flickorna medan pojkars alkoholkonsumtion är oförändrad. I gymnasiets år 2 har ungdomar som använt narkotika ökat och är något högre än snittet i Göteborgsregionen (GR).

God hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Trots den positiva utveckling som sker, kvarstår skillnader mellan grupper i Härryda kommun. För att uppnå det nationella målet om en god och jämlik hälsa på lika villkor och att sluta de påverkbara skillnaderna inom en generation, finns ett behov av vidare åtgärder. Med detta välfärdsbokslut är förhoppningen att kunna bidra till fortsatt dialog, analys och prioritering i kommande verksamhetsplanering och resursfördelning.

Innehåll

Inledning	5	Livsvillkor och levnadsförhållanden – forts	
Läsanvisning	5	Arbetslöshet	21
Social hållbarhet – globalt, nationellt, lokalt	6	Ekonomiskt bistånd	21
Delaktighet och inflytande	8	Inkomst	22
Valdeltagande	8	Föräldraledighet	23
Inflytande och förtroende	9	Otrygghet	23
Tillit	10	Anmälda brott	24
Socialt deltagande	10	Mäns våld mot kvinnor	24
Goda uppväxtvillkor	12	Levnadsvanor	26
Barn i förskola	12	Övervikt	26
Barn i ekonomiskt utsatta hushåll	12	Fysisk aktivitet	26
Barn och kultur	13	Skärmtid	27
Medlemskap i förening	14	Alkohol	28
Självskattad hälsa	15	Tobak	28
Psykosomatiska besvär	15	Narkotika	29
Någon vuxen att prata med	16	Självskattad hälsa	30
Mobbing	16	Psykisk ohälsa	30
Trygghet i skolan	17	Hälsosamt åldrande	32
Otrygghet i vardagen	17	Socialt deltagande	32
Behörighet till gymnasiet	18	Inkomst	32
Livsvillkor och levnadsförhållanden	20	Olycksfall	33
Medellivslängd	20	Olämpliga läkemedel	33
Utbildningsnivå	20	Referenser	34
Förvärvsfrekvens	21	Bilaga – Information om undersökningar	35

Kommunfakta Härryda kommun 2019 (riket)

Folkmängd	38 002	Medellivslängd		Medelinkomst	
Befolkning per ort		Kvinnor	85 år (84 år)	20–64 år.....	391 000 kr (324 000 kr)
Mölnlycke	17 510	Män	81 år (80,6 år)	Utrikes födda	
Landvetter	7920	Åldersfördelning		Utrikes födda invånarne.....	12 % (19 %)
Härryda	1880	0–17 år	26 %	Utbildning	
Hindås	3235	18–64 år	58 %	Eftergymnasial utbildning ...	51 % (43 %)
Rävlanda	2050	65 år och äldre	16 %		
Hällingsjö	955	Medelålder	39 år (41 år)		
Övriga orter	4450				

Inledning

Folkhälsan i Sverige är god i jämförelse med andra länder, men ojämnt fördelad mellan olika grupper och olika delar av landet. På samma sätt är folkhälsan i Härryda kommun i stort sett god - om man nöjer sig med att se till statistikens medelvärden. Genom att bryta ned statistiken och studera hur hälsan fördelas mellan olika grupper i samhället utifrån exempelvis ålder, kön och boendeort, synliggörs en mer komplex bild.

En mängd olika faktorer, som på olika sätt och på olika nivåer samspelar med varandra har betydelse för hälsan. Förutsättningarna för en god hälsa påverkas av livsvillkor (exempelvis utbildning och sysselsättning), levnadsförhållanden (den fysiska och sociala miljön) och individens egna val och levnadsvanor. Även om biologiska skillnader påverkar hälsan utgör de endast en marginell förklaring till de skillnader i hälsa som finns inom och mellan grupper i befolkningen.

Att uppnå en jämlik hälsa innebär att människor får ett bättre liv. Det kostar också mindre för samhället att förebygga ohälsa, än att ta hand om konsekvenserna. Att arbeta hälsofrämjande och förebyggande är avgörande. Det är av vikt att inte endast se hälsofrågor som ett individuellt problem, utan som ett strukturellt samhällsproblem. Utöver åtgärder som rör enskilda individers levnadsvanor och hälsobeteenden, krävs det breda insatser, så att exempelvis antalet personer som lever i ekonomiskt utsatt situation minskar, att barn får stöd i sin tidiga utveckling, att fler ungdomar klarar sin utbildning, och att avhoppet från olika utbildningar minskar¹.

I Härryda kommun görs ett välfärdsbokslut cirka vart fjärde år. Syftet är att skapa en nulägesbild som ger ett underlag för verksamhetsplanering och resursfördelning. Med välfärdsbokslutet ska hälsoutvecklingen synliggöras över tid och visa hälsans fördelning i befolkningen. I årets välfärdsbokslut är varje avsnitt kopplat till de nationella målområdena för folkhälsa och de globala målen i Agenda 2030.

Läsanvisning

Välfärdsbokslutet inleds med avsnittet social hållbarhet: globalt, nationellt och lokalt, följt av ett avsnitt som redogör för folkhälsans utveckling i Sverige. Därefter följer fem avsnitt som innehåller ett antal nyckeltal vars syfte är att visa folkhälsotillståndet i kommunen. I slutet av varje avsnitt görs en sammanfattning som lyfter fram ett antal viktiga resultat. För att synliggöra skillnader inom kommunen redovisas nyckeltalen så långt det är möjligt utifrån ålder, kön, utländsk respektive svensk bakgrund och ort. Det är dock viktigt att belysa att det kan finnas skillnader inom orterna, i olika bostadsområden, som inte synliggörs.

Forskning visar att HBTQ-personer har sämre hälsa i jämförelse med övriga befolkningen. Det har inte varit möjligt att redovisa nyckeltal för denna grupp på kommunnivå. Även bland personer med funktionsnedsättning rapporteras sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa jämfört med personer utan en funktionsnedsättning². Inte heller denna grupp har varit möjlig att redovisa på kommunnivå.

Senast tillgängliga statistik har använts. Statistiken i välfärdsbokslutet är hämtad från Lupp-enkäten (lokal uppföljning av ungdomspolitik) som genomförs av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). I Lupp-enkäten svarar elever i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet på frågor som rör livssituation och värderingar. Statistiken kommer även från enkätundersökningen Hälsa på lika villkor? som genomförs av Folkhälsomyndigheten, där respondenterna är 16–84 år⁴. Vissa nyckeltal kommer från SCBs medborgarundersökning.

Flera av de nyckeltal och resultat som redovisas i detta välfärdsbokslut kommer från databasen Kolada. Kolada hämtar i sin tur uppgifter från officiell statistik så som Statistiska centralbyrån (SCB), Skolverket, Folkhälsomyndigheten, Barnombudsmannen, Valmyndigheten, Socialstyrelsen med flera. ■

¹ SKL och Folkhälsomyndigheten, 2018

² Folkhälsomyndigheten, 2018b

³ Se bilaga för mer information om urval

⁴ Hälsa på lika villkor, VGR 2019

Social hållbarhet

– globalt, nationellt och lokalt

Social hållbarhet

Enligt Folkhälsomyndigheten (2018) är ett socialt hållbart samhälle ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans, där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen⁵.

Globala hållbarhetsmål – Agenda 2030

Sedan 2018 arbetar Härryda kommun aktivt med FNs globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030. De globala hållbarhetsmålen balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Genom Agenda 2030 och dess 17 globala mål för hållbar utveckling förbinder sig FNs alla nationer att utrota fattigdom och hunger, bekämpa ojämlikheter, tillhandahålla god utbildning samt uppnå bättre hälsa, bra arbeten och miljömässig hållbarhet⁶.

Främjande och förebyggande insatser för en god och jämlik hälsa ska ses som en integrerad del i agendans alla delar. En god och jämlik hälsa är avgörande för att samtliga globala mål ska uppnås.

Nationellt mål i folkhälsoarbetet

God hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling⁷. Regeringen antog 2018 ett nytt övergripande mål för det nationella folkhälsoarbetet. Genom att stärka jämlikhetsperspektivet i det övergripande målet samt renodla antalet målområden, är syftet att minska hälso-skillnaderna i befolkningen. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att "skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation"⁸. Målet ska uppnås genom fokus på följande områden:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

⁵ Folkhälsomyndigheten, 2018a
⁶ www.globalamalen.se

⁷ Folkhälsomyndigheten, 2019a
⁸ Regeringen, 2018a

Folkhälsans utveckling nationellt

I Folkhälsomyndighetens årsrapport 2019, Folkhälsans utveckling, beskrivs folkhälsan ur ett nationellt perspektiv som god, och för stora delar av befolkningen utvecklas hälsan positivt.

Den förtida dödligheten har under åren 2006–2017 sjunkit i Sverige och medellivslängden har ökat med 1,6 år. Psykisk ohälsa är dock ett fortsatt stort folkhälsoproblem och antalet självmord har inte minskat. Andelen som uppger att de röker dagligen har däremot halverats sedan 2006, till 7 procent 2018. Övervikt och fetma har ökat från 46 till 51 procent av befolkningen⁹.

Rapporten visar att det finns skillnader vad gäller hälsa, levnadsvanor och livsvillkor mellan kvinnor och män och mellan socioekonomiska grupper. Till exempel rapporterar fler män än kvinnor god allmän hälsa och färre nedsatt psykiskt välbefinnande. Samtidigt vårdas fler män för våldsrelaterade skador och dör i till exempel suicid.

Resultatet visar även att personer med förgymnasial utbildningsnivå dör tidigare i såväl cirkulationsorganens sjukdomar och olika former av cancer som till följd av suicid, jämfört med personer med eftergymnasial utbildningsnivå. De rapporterar också sämre allmän hälsa. Vidare

är arbetslöshet vanligare bland personer med förgymnasial utbildningsnivå. Fler vuxna och barn från denna grupp lever också i ekonomisk utsatthet i större utsträckning. En lägre andel elever vars föräldrar har förgymnasial utbildningsnivå är behöriga till gymnasiet och tar gymnasieexamen¹⁰.

Utvecklingen går inte mot att uppfylla målet om att de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation. Skillnaden i återstående medellivslängd ökar mellan grupperna med förgymnasial respektive eftergymnasial utbildningsnivå 2006–2017, vilket speglar livsvillkor och levnadsvanor i dessa grupper under lång tid¹¹. ■

⁹ Folkhälsomyndigheten, 2019a

¹⁰ ibid

¹¹ ibid

Det här avsnittet kopplar till:

FNs hållbarhetsmål 2030

De nationella målområdena för folkhälsa

– Kontroll, inflytande och delaktighet

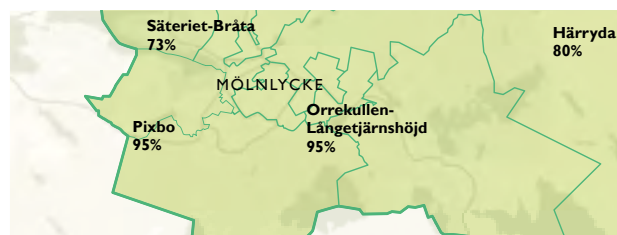
Delaktighet och inflytande

Att kunna påverka sina egna livsvillkor och vara delaktig i utvecklingen av samhället är grundläggande behov hos individer och grupper. Det motsatta kan leda till en känsla av maktlöshet, att utanförskap kan uppstå och att tilliten minskar. Rätten till delaktighet och inflytande gäller oavsett kön, etnisk eller religiös tillhörighet, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ålder.

Valdeltagande

Att mäta valdeltagandet ger en god bild av hur delaktiga och inflytelserika invånarna känner sig. Känslan av att kunna påverka och känslan av tillhörighet påverkar i allra högsta grad valdeltagandet¹². Både internationellt och nationellt är valdeltagandet ojämlikt då alla grupper i samhället inte röstar i samma utsträckning. På individnivå brukar benägenheten att rösta ofta förklaras av att resursstarkare personer är mer politiskt aktiva: höginkomsttagare röstar i högre utsträckning än låginkomsttagare, högutbildade röstar i högre utsträckning än personer med kortare utbildning och så vidare. Andelen röstande är inte heller lika stor bland utrikes som bland inrikes födda¹³.

Valdeltagandet till riksdagsvalet 2018 var knappt 91 procent i Härryda kommun, vilket är nästan fyra procentenheter högre än riksgenomsnittet. Både lokalt och nationellt har valdeltagandet ökat med cirka 1,5 procentenheter sedan föregående val¹⁴.

Källa: Valmyndigheten. Valdistrikt med högst respektive lägst deltagande i kommunvalet 2018.

Valresultatet från kommunvalet 2018 visar att det finns geografiska skillnader gällande valdeltagande i Härryda kommun. Distriktet med högst valdeltagande på 95 procent var Orrekullen-Långetjärnhöjd och Pixbo i kontrast till grann-distriktet Säteriet-Bråta med det lägsta valdeltagandet på 73 procent. Det valdistrikt med näst lägst valdeltagande var Härryda, där 80 procent deltog i kommunvalet. Jämfört med 2014 är skillnaden mellan distrikten med det högsta respektive det lägsta deltagandet oförändrad.

¹² Hälsa på lika villkor

¹³ SCB, 2018

¹⁴ Valmyndigheten, 2018

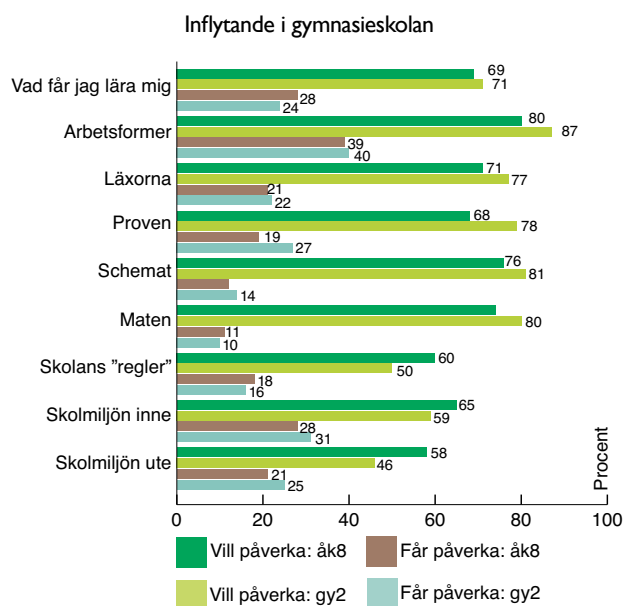
Inflytande och förtroende

Resultat från SCBs medborgarundersökning 2018 visar ett försämrat resultat vad gäller kommuninvånarnas upplevelse av inflytande och förtroende. Utifrån frågor ställda om ens upplevda möjlighet att påverka politiker och kommunens verksamhet var betygsindex 46. Betygsindex under 40 klassas som "inte godkänt". Gränsen för "nöjd" går vid 55. Utifrån detta kan konstateras att kommuninvånarna inte är nöja med möjligheten till inflytande. Vad gäller förtroende för politiker och kommunens högre tjänstepersoner är betygsindex 55, vilket innebär att invånarna är nöjda. Det finns ingen markant skillnad mellan könen. Resultaten för både påverkan och förtroende har försämrats sedan 2014, men är högre än genomsnittet för Sveriges kommuner.

Inflytande för unga i skolan

Precis som i den vuxna befolkningen är det en rättighet för barn och unga att känna delaktighet och inflytande över sitt eget liv och i samhället.

I Lupp-enkäten¹⁵ undersöks levnadsvillkor för barn och unga. Upplevelsen av inflytande är ett av de områden som undersöks, dels om man upplever sig ha inflytande i skolan och om man känner att man har möjlighet att påverka i samhället.

Källa: Lupp, 2017. Vad eleverna vill och upplever att de får vara med och bestämma om.

Det finns ett intresse hos unga att vara med och bestämma i olika skolfrågor. När det gäller arbetsformer, schemat, maten, läxorna, proven och vad man får lära sig, vill grovt räknat tre av fyra ungdomar vara med och bestämma. Andelen är dock mindre som upplever att de får vara med och bestämma i den här typen av frågor. Ungdomarna är mest positiva till inflytandet över arbetsformer, där 40 procent

uppges att de får bestämma ganska/väldigt mycket. Beträffande maten och schemat gäller det grovt räknat bara var tionde ungdom. Detta visar på att det i dessa frågor finns ett glapp mellan hur mycket ungdomarna vill bestämma och vad de upplever att de faktiskt får bestämma.

Det syns ett generellt könsmonster med ett lite större "inflytandegap" hos flickor än hos pojkar – det handlar både om ett större intresse för att vara med att bestämma och mindre erfarenheter av att få göra det. Jämfört med undersökningen som gjordes 2013 syns ingen markant skillnad.

Inflytande för unga i samhället

45 procent av ungdomarna i årskurs 8 och 52 procent i gymnasiet årskurs 2 vill vara med och påverka frågor i den egna kommunen. I årskurs 8 gäller det i högre grad flickor än pojkar. I båda åldersgrupper innebär resultaten en ökning jämfört med 2013.

På frågan om tron på sin möjlighet att föra fram sina åsikter till beslutsfattare uttryckte 16 procent av eleverna i årskurs 8 och 20 procent av ungdomarna i gymnasiet år 2 att de tror sig ha ganska eller mycket stora möjligheter. I gymnasiegruppen är andelen något högre jämfört med 2013. I årskurs 8 är resultatet ungefär detsamma som 2013. I jämförelse med snittet för Göteborgsregionen (GR)¹⁶ upplevde en något mindre andel av ungdomarna i Härryda kommun att de har möjlighet att framföra sina åsikter.

Viljan att påverka skiljer sig mellan orter

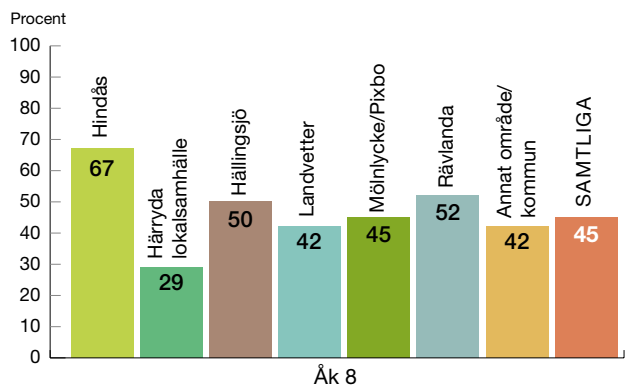
Resultaten från Lupp-enkäten (2017) visar att det finns olika stora "inflytandegap" i olika orter i kommunen, hos elever

¹⁵ Lokal uppföljning av ungdomspolitik (Lupp), 2017

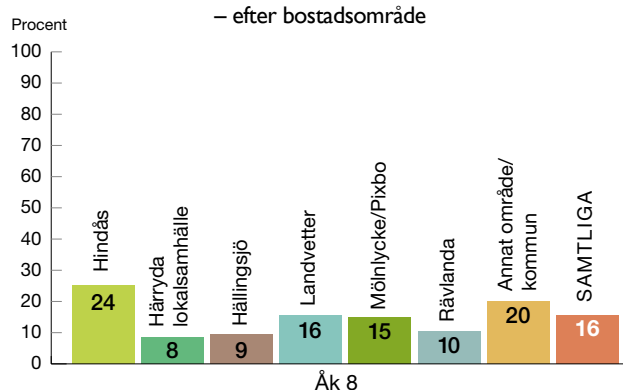
¹⁶ Ale, Alingsås, Kungälv, Mölndal, Kungälv, Stenungsund, Tjörn, Öckerö.

i årskurs 8. 67 procent av eleverna i årskurs 8 i Hindås uttryckte att de vill vara med och påverka, men bara 24 procent svarade att de hade ganska eller stora möjligheter att föra fram sina åsikter. Det finns även skillnader mellan tätorter vad gäller upplevelsen av möjligheten att föra fram sina åsikter till dem som bestämmer. Högst andel, 24 procent, återfinns i Hindås medan lägst andel, 8 procent, återfinns i Härryda lokalsamhälle.

Vill påverka i frågor som rör den egna kommunen
– efter bostadsområde

Tror på stora möjligheter att själv föra fram åsikter till beslutsfattare
– efter bostadsområde

Källa: Lupp, 2017

Tillit

Socialt kapital definieras enligt Hälsa på lika villkor som "att man i allmänhet tycker att man kan lita på andra människor". Tillit till andra människor har positiva effekter på hälsan både på individnivå och på samhällsnivå. Forskning har kunnat påvisa ett samband mellan tillit och livslängd¹⁷. Det finns också en positiv relation mellan hälsa och upplevelsen av socialt stöd.

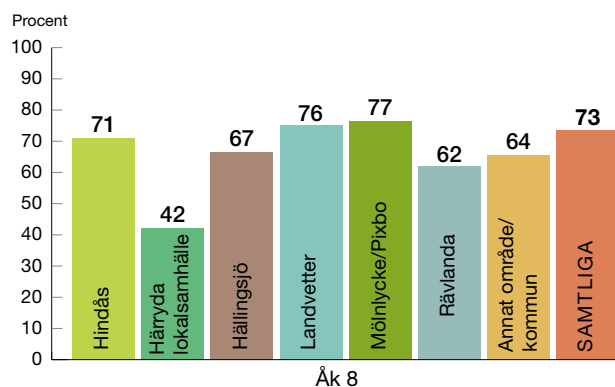
2017 svarade 24 procent av männen och 18 procent av kvinnorna i Härryda kommun att de saknar tillit till andra människor (låg socialt kapital). För männen innebär detta en viss ökning från 2015, då 21 procent saknade tillit. Bland kvinnorna har istället det sociala kapitalet ökat (21 procent 2015). I Hälsa på lika villkor behandlas emotionellt stöd genom frågan "Har du någon du kan dela dina innersta känslor med och anförtro dig åt?". Resultaten visade att 15 procent av

männen och 7 procent av kvinnorna saknade emotionellt stöd¹⁸. Sedan föregående mätning har utvecklingen varit negativ avseende mäns möjlighet till emotionellt stöd medan det är oförändrat för kvinnorna.

Ungas förtroende för vuxna

Bland eleverna i årskurs 8 uppger 73 procent att de har "mycket stort" eller "ganska stort" förtroende för vuxna i allmänhet. Flickor uttrycker i lägre omfattning att de har tillit till vuxna jämfört med pojkar. Siffrorna överensstämmer i stort med övriga GR-kommuner som genomförde Lupp-enkäten vid samma tillfälle. Bland gymnasieeleverna svarade 77 procent att de hade "mycket stort" eller "ganska stort" förtroende för vuxna i allmänhet. Detta är något högre jämfört med övriga GR-kommuner.

Ungas förtroende för vuxna skiljer sig mellan orter

Källa: Lupp, 2017. Förtroende för vuxna i allmänhet per ort.

Elevernas förtroende för vuxna skiljer sig mellan orter. I Mölnlycke/Pixbo kände 77 procent förtroende för vuxna i allmänhet, jämfört med 42 procent av eleverna i Härryda lokalsamhälle. Det är inte möjligt att jämföra resultaten med 2013, då denna fråga inte ingick i enkäten.

Socialt deltagande

För en individ spelar det sociala deltagandet och sociala relationer en stor roll. Människor med sämre ekonomiska förutsättningar har oftast lägre socialt och samhälleligt deltagande. Lågt socialt deltagande innebär att man som mest har deltagit i en social aktivitet under det senaste året¹⁹.

Enligt Hälsa på lika villkor rapporterar 5 procent av invånarna i Härryda kommun att de är socialt isolerade, vilket kan jämföras med Västra Götaland-snittet på 8,5 procent. Andelen socialt isolerade i Härryda kommun har inte förändrats nämnvärt sedan 2007. Andelen socialt isolerade är högre bland äldre i kommunen. 13 procent i åldern 65–84 uppgav år 2018 att de är socialt isolerade. Det finns ingen könsuppdelad statistik för Härryda kommun, men siffror från kringliggande kommuner visar att män i åldersgruppen 65–84 år är socialt isolerade i störst utsträckning. ■

¹⁷ Giordano, Mewes och Miething, 2019

¹⁸ Hälsa på lika villkor

¹⁹ Hälsa på lika villkor

Delaktighet och inflytande – viktiga resultat i korthet

Drygt 20 procentenheters skillnad mellan valdistrikt med lägst respektive högst valdeltagande

Valdeltagandet är högre i Härryda kommun jämfört med riket. Dock finns det skillnader gällande valdeltagande mellan valdistrikt i kommunvalet, med högst andel på 95 procent (Orrekullen-Långetjärnshöjd och Pixbo) och lägst 73 procent (Säteriet-Bråta).

Upplevelsen av inflytande minskar både bland unga och vuxna

Betyget sjunker när det gäller möjligheten att påverka politiker och kommunens verksamhet bland den vuxna befolkningen. I de yngre grupperna vill ungefär hälften av eleverna vara med och påverka frågor som rör kommunen, men en betydligt mindre andel tror på sin möjlighet att föra fram sina åsikter till beslutsfattare. I jämförelse med Göteborgsregionen upplever en något mindre andel av ungdomarna i Härryda kommun att de har möjlighet att framföra sina åsikter till beslutsfattare.

Flickor har större intresse av att vara med och bestämma i skolan men upplever att de inte får göra det

När det gäller inflytande i skolan syns ett generellt könsmonster med ett lite större "inflytandegap" hos flickor än hos pojkar – det handlar både om ett större intresse för att vara med och bestämma och mindre erfarenheter av att få göra det. Det finns även en könsskillnad när det gäller ungas förtroende för vuxna, där en lägre andel flickor upplever förtroende.

Högre andel män saknar tillit till andra

Andelen män som saknar tillit till andra människor har ökat sedan 2015 medan andelen kvinnor som saknar tillit har minskat. Dubbelt så många män som kvinnor uttrycker att de saknar emotionellt stöd.

Det här avsnittet kopplar till:

FNs hållbarhetsmål 2030

De nationella målområdena för folkhälsa

- Det tidiga livets villkor
- Kunskaper, kompetenser och utbildning
- Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
- Inkomster och försörjningsmedel
- Boende och närmiljö
- Levnadsvanor
- Kontroll, inflytande och delaktighet

Goda uppväxtvillkor

För att uppnå jämlik hälsa behöver tyngd läggas på tidiga insatser i barnens liv. Det är under barn- och ungdomstiden som förutsättningar för resten av livet skapas. Stödande och lyhörda föräldrar som förmår ge barnet en god uppväxt är ett barns främsta skyddsfaktor. Därför är det viktigt att föräldrar och andra vuxna ges förutsättningar för att vara barnets främsta resurs. För att stimulera barns utveckling är förskola, skola och fritidsaktiviteter viktiga. Förskola, skola och en meningsfull fritid kan kompensera för det som föräldrar och andra viktiga vuxna inte förmår.

Barn i förskola

Studier visar att en förskola av god kvalitet har långsiktiga positiva effekter på barns lärande och utveckling och den är särskilt gynnsam för socioekonomiskt utsatta barn²⁰. Därför är en väl fungerande förskola, där barn får möjlighet att vara aktiva, delaktiga och engagerade i samspel med vuxna och andra barn, en av de mest stimulerande lärandemiljöerna.

I Härryda kommun ökar andelen barn som är inskrivna i förskola. 2016 var 82 procent inskrivna i förskola i åldern 0–5 år, 2018 var 85 procent av barnen inskrivna, vilket är motsvarande som för riket²¹. Det finns inga stora skillnader mellan orter i kommunen vad gäller andel inskrivna. Det varierar dock med några månader gällande i vilken ålder barnen skolas in. Något tidigare i Mölnlycke i jämförelse med övriga orter. Från 3 år är majoriteten av barnen inskrivna i förskola i Härryda kommun²².

2018 hade 52 procent av den heltidsanställda personalen på de kommunala förskolorna förskollärlärolegitimation och 41 procent på förskolorna i privat regi. 2018 var antal barn per årsarbetare 4,8 barn, vilket är en minskning från 2013, då antalet barn per årsarbetare var 5,2. Detta är lägre än riket²³.

Barn i ekonomiskt utsatta hushåll

Att bo trångt, att på grund av ekonomi inte kunna delta i aktiviteter och känna oro för familjens ekonomi är faktorer som påverkar barn. Barn som växer upp i ekonomiskt utsatta hushåll löper större risk för ohälsa, både psykisk och fysisk. För barnen infinder sig också ofta en känsla av skam och utanförskap, vilket leder till dålig självkänsla och en sämre prestation i skolan och på fritiden²⁴.

²⁰ Skolverket, 2018a

²¹ Kolada hämtat från Skolverket och SCB

²² Härryda kommun

²³ Kolada hämtat från Skolverket och SCB

²⁴ Bergnehr och Enell, 2017

Andelen barn i familjer med *låg inkomst*²⁵ i Härryda kommun var 7 procent 2017, vilket är samma siffra som 2014. Detta är lägre än riket där 19 procent av barnen lever i familjer med låg inkomst.

2 procent av barnen i Härryda kommun lever i familjer med *låg inkomststandard*, alltså där inkomsterna inte räcker till för att betala boende och de mest nödvändiga levnadsomkostnaderna (2017)²⁶. Detta innebär en minskning med 1 procentenhet sedan 2014.

Vad gäller barn som ingår i familjer med ekonomiskt bistånd i Härryda kommun, har andelen ökat något. Från att 2016 vara 2,3 procent till att 2017 vara 2,6 procent. Även detta är lågt i jämförelse med riket där andelen 2017 var 7,1 procent²⁷.

Ekonomisk utsatthet vanligare bland barn med utländsk bakgrund

Det finns skillnader mellan barn med utländsk²⁸ respektive svensk bakgrund avseende ekonomisk utsatthet.

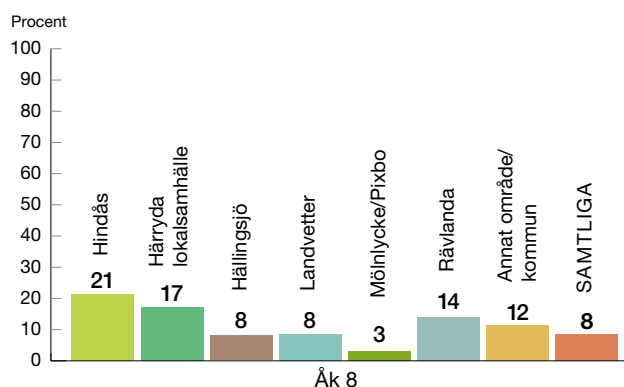
2017 levde 22 procent av barnen med utländsk bakgrund i familjer med låg inkomst, i jämförelse med 5 procent av barnen med svensk bakgrund i Härryda kommun. Skillnaden är i princip lika stor mellan grupperna i riket. I båda grupperna har det skett en minskning med några procentenheter sedan 2014²⁹.

2017 levde 6 procent av barnen med utländsk bakgrund i familjer där inkomsterna inte räckte till för att betala boende och de mest nödvändiga levnadsomkostnaderna (låg inkomststandard). Detta innebär en minskning från 2014 då andelen var 11 procent. 2 procent av barnen med svensk bakgrund levde i hushåll med låg inkomststandard³⁰.

Oro för föräldrarnas ekonomi skiljer sig mellan orter

Genom frågan "I vilken grad är du orolig för dina föräldrars ekonomi?" undersöks barns oro över sina föräldrars ekonomi i Lupp-enkäten. 11 procent av eleverna i årskurs 8 och 10 procent av eleverna i gymnasiet kände oro för sina föräldrars ekonomi.

Oro över föräldrarnas ekonomi per ort

Källa: Lupp, 2017.

Det finns geografiska skillnader i Härryda kommun. Orten med högst andel barn som oroas över föräldrarnas ekonomi är Hindås, där 21 procent av barnen i årskurs 8 svarat att de är ganska eller mycket oroliga över sina föräldrars ekonomi. I Mölnlycke/Pixbo svarade endast 3 procent att de är oroliga. En annan fråga som ställdes i Lupp-enkäten var "Under de senaste sex månaderna, har det hänt att du inte kunnat göra något eller inte kunnat köpa något som många andra i din ålder gör eller köper för att din familj inte haft råd?" Även här finns det skillnader mellan orter, där 13 procent av eleverna i Härryda lokalsamhälle svarat ja, jämfört med 3 procent av eleverna i Mölnlycke/Pixbo.

Barn och kultur

Att kunna delta i och utöva kulturaktiviteter är en viktig del av demokratin och de mänskliga rättigheterna. Deltagande i kulturlivet bidrar till bland annat personlig utveckling, stärkt självkänsla och välbefinnande, liksom ett livslångt lärande och social inkludering³¹. Även läsning är viktigt, bland annat för att kunna navigera i världen och för att skaffa sig nödvändig kunskap och information. Både i och utanför skolan spelar läsförmågan en viktig roll för barns och ungas kunskapsutveckling och möjlighet att såväl nu som i framtiden kunna ta del av och påverka det samhälle de lever i³².

Sveriges kommuners genomsnittliga antal barnboksblån i åldern 0–17 år har minskat från 16 procent 2014 till 13 procent 2018. Även om samma minskande trend syns i Härryda kommun är Härryda en av de kommuner med högst genomsnittliga andel barnboksblån i riket; 23 procent 2018³³.

²⁵ Inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i riket för personer 18–64 år

²⁶ Barnombudsmannen, 2019

²⁷ Kolada hämtat från Socialstyrelsen

²⁸ Barn med utländsk bakgrund är definieras här som: själv är utrikes född eller att ha två utrikes födda föräldrar.

²⁹ Barnombudsmannen, 2019

³⁰ Barnombudsmannen, 2019

³¹ Kulturrådet, 2018

³² Regeringen, 2018b

³³ Kolada hämtat från Kungliga biblioteket och SCB

Statistik från Kulturrådet (2018) visar att flickor i åldern 6–19 år deltar i kulturskola i större utsträckning än pojkar i samma ålder, 25 procent respektive 18 procent i Härryda kommun. Den åldersgrupp med högst andel deltagare i kulturskolan i Härryda kommun är barn i åldern 9–11 år med 39 procent deltagare³⁴.

Enligt en rapport gjord av Sveriges kommuner och landsting (SKL) 2016 påverkas deltagande i kulturskola av flera faktorer, till exempel föräldrars utbildningsnivå, köer, avgifter och långa geografiska avstånd. I Härryda kommun har 85 procent av kulturskolans deltagare i åldern 6–19 år föräldrar med eftergymnasial utbildning.

Andelen kulturskolelever skiljer sig mellan orter

I verksamhetsberättelsen från Härryda kommuns kulturskola 2018, synliggörs att det finns geografiska skillnader i deltagandet i kulturaktiviteter bland barn i årskurs 5.

	2016	2018
Vällsjöskolan, Mölnlycke	61%	40%
Furuhällskolan, Mölnlycke	33%	44%
Säteriskolan, Mölnlycke	31%	25%
Hällingsjöskolan, Hällingsjö	29%	41%
Högdalsskolan, Mölnlycke	28 %	22 %
Hindåsskolan, Hindås	20 %	24 %
Härrydaskolan, Härryda lokalsamhälle	9%	14%

Källa: Kulturskolans verksamhetsberättelse, 2018. Andelen kulturskolelever i kommunens F-5-skolor. Jfr 2016–2018.

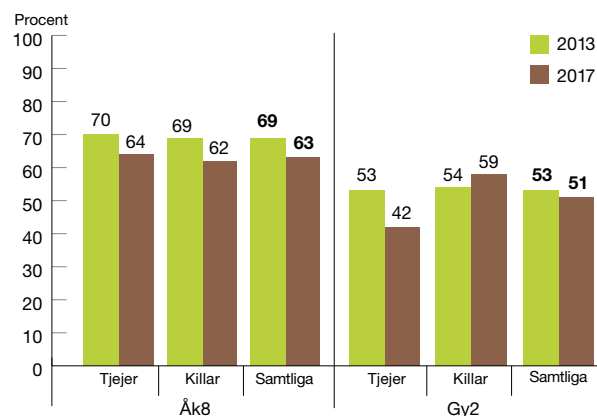
Den skola med högst andel deltagare i kulturskolan är Furuhällskolan i Mölnlycke, där 44 procent av eleverna deltar. På Härrydaskolan, som ligger i Härryda lokalsamhälle, är endast 14 procent deltagare i kulturskolan. På

båda dessa skolor har det skett en ökning vad gäller deltagande i jämförelse med 2016. Även Hällingsjöskolan och Hindåsskolan har ökat andelen deltagare. Andelen elever på Vällsjöskolan som deltar i kulturskolan har minskat med 21 procentenheter sedan 2016. Även på Säteriskolan och Högdalsskolan har andelen minskat. Enligt kulturskolans verksamhetsberättelse från 2018 har antalet kursplatser totalt utökats i nästan alla ämnen under 2014–2018 med totalt 261 platser till nuvarande 1 726. Trots detta är efterfrågan större än tillgången och 150 barn står i kö till sitt förstahandsval i kulturskolan.

Medlemskap i förening

Att vara delaktig i en förening är hälsofrämjande på flera sätt. Dels ger det ett starkare socialt nätverk, dels erbjuder föreningslivet stimulerande och utvecklande aktiviteter där man kan agera tillsammans för att uppnå gemensamma mål och en inblick i demokrati. Enligt en nationell sammanställning gjord av MUCF (Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor) är 60 procent av unga i åldern 13–19 år medlem i någon förening. Bland utrikes födda, nyanlända och bland unga med funktionsnedsättning är deltagandet inte lika vanligt.

Medlemskap årskurs 8 och år 2 på gymnasiet

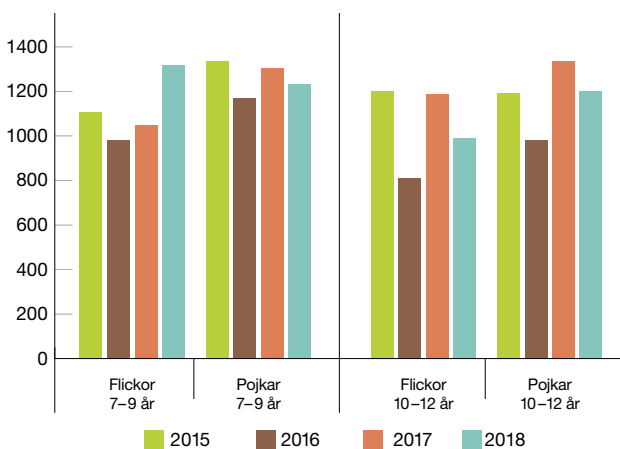
Källa: Lupp, 2017. Medlemskap i någon förening 2013 och 2017.

³⁴ Kulturrådet, 2018

I Härryda kommun är 63 procent av eleverna i årskurs 8 medlem i någon förening. Bland eleverna i år 2 på gymnasiet är motsvarande siffra 51 procent. Andelen har minskat bland både tjejer och killar i årskurs 8 jämfört med 2013. Den största minskningen är bland tjejerna på gymnasiet, där andelen 2013 var 53 procent och 2017 42 procent. Bland killarna i gymnasiet har andelen som är medlem i någon förening ökat. Andelen som är medlem i någon förening överensstämmer med GR-snittet. Andelen medlemskap varierar något mellan orterna i kommunen i årskurs 8. Mölnlycke/Pixbo har högst andel medlemskap på 68 procent, lägst andel återfinns i Härryda lokalsamhälle där 54 procent av eleverna har ett medlemskap.

Föreningsmedlemskap bland yngre barn

Källa: Föreningsservice Härryda kommun

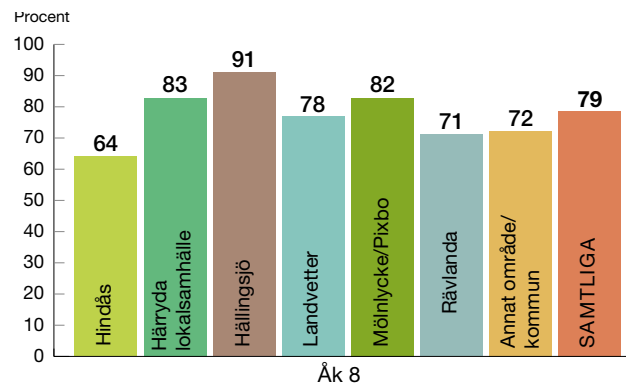
I både åldern 7-9 år och 10-12 år är det fler pojkar än flickor som är medlem i någon förening i Härryda kommun. Mellan 2017 och 2018 har antalet medlemskap minskat, förutom bland flickor i åldern 7-9 år där medlemskapen har ökat.

Självskattad hälsa

Mått på självskattad hälsa verkar kunna förutsäga en persons framtida hälsa, både fysiskt och psykiskt³⁵. Det har även visat sig stämma väl överens med mer objektiva mått på hälsa³⁶.

I Härryda kommun beskriver lite fler än tre av fyra ungdomar sin hälsa som ganska eller mycket bra³⁷. I båda åldersgrupper (årskurs 8 och gymnasiet år 2) ger killarna en mer positiv bild, vilket särskilt syns i svarsalternativet "mycket bra" och stämmer därmed överens med riket. 16 procent av tjejerna i gymnasiet årskurs 2 beskriver att de mår mycket bra, i jämförelse med 39 procent av killarna. Enkätfrågan har förändrats något jämfört med tidigare år, men resultaten pekar på att tjejernas självskattade hälsa i årskurs 8 är sämre än 2013 medan killarnas är bättre. I gymnasiegruppen har andelen som skattar sin hälsa som god ökat hos både tjejer och killar.

Självskattad hälsa skiljer sig mellan orter

Källa: Lupp 2017. Självskattad god hälsa efter ort.

Andelen unga som bedömer sin hälsa som ganska eller mycket bra skiljer sig mellan orter i kommunen. Lägst andel finns i Hindås där 64 procent av eleverna i årskurs 8 svarade att de mätte ganska eller mycket bra, i jämförelse med Hällingsjö där 91 procent mätte ganska eller mycket bra.

Psykosomatiska besvär

Trots att tre av fyra unga beskriver sin hälsa som ganska eller mycket bra rapporterar mer än varannan någon typ av regelbundet hälsobesvär – huvudvärk, magont, stress, nedstämdhet/deppighet och/eller sömnproblem – som man uppger sig ha haft minst flera gånger i veckan under det senaste halvåret. Även här är könsskillnaden påtaglig, med hälsoproblem mer utbredda hos flickor än hos pojkar, särskilt i den yngre gruppen; 73 procent av flickorna har regelbundna hälsobesvär jämfört med 42 procent av pojkarna. För flickor i årskurs 8 har andelen med psykosomatiska besvär ökat med 11 procentenheter sedan 2013, medan den minskat något för flickorna i gymnasiet år 2. För pojkarna i årskurs 8 finns ingen markant skillnad över tid, medan andelen med psykosomatiska besvär ökat något för pojkarna i gymnasiet år 2. Ingen ort sticker ut gällande specifika hälsobesvär.

³⁵ Undén och Elofsson, 1998

³⁶ Folkhälsomyndigheten, 2018c

³⁷ Lupp 2017

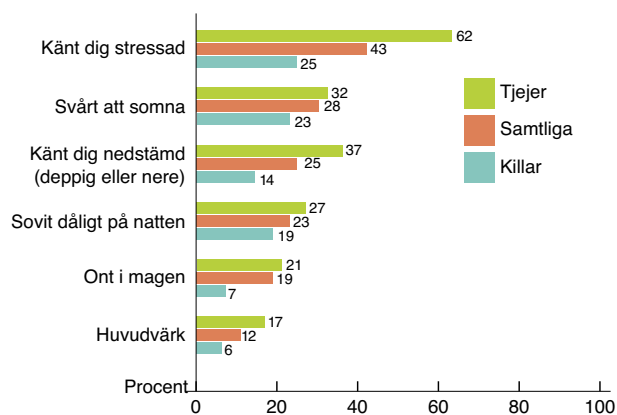

Psykosomatiska besvär vanligare bland flickor

På nationell nivå visar statistik på att symptom på psykisk ohälsa är betydligt vanligare bland tjejer än bland killar. Andelen tjejer med symptom på psykisk ohälsa ökar över tid³⁸.

I hälsosamtal med skolsköterska svarar 3 procent av eleverna i årskurs 4 i Härryda kommun att de ofta är nedstämda eller ledsna. 7 procent av flickorna och 4 procent av pojkarna svarar att de ofta har ont i magen. Vad gäller huvudvärk svarar 8 procent av flickorna och 5 procent av pojkarna att de ofta har besvär³⁹.

Psykosomatiska besvär i årskurs 8

Källa: Lupp, 2017. Olika typer av hälsobesvär årskurs 8, minst flera gånger i veckan.

I årskurs 8 i Härryda kommun är varje enskilt symptom på psykisk ohälsa vanligare bland flickor. 62 procent av flickorna svarar att de känt sig stressade "i stort sett varje dag" eller "flera gånger i veckan", jämfört med 25 procent av pojkarna. 37 procent av flickorna har känt sig nedstämda minst några gånger i veckan jämfört med 14 procent av pojkarna. Även i gymnasiegruppen är varje enskilt symptom på psykisk ohälsa vanligare bland flickor, förutom "sover dåligt på natten". 27 procent av pojkarna uttrycker att de sover dåligt minst flera gånger i veckan jämfört med 21 procent av flickorna⁴⁰.

Någon vuxen att prata med

Att ha någon vuxen i sin närhet som man kan vända sig till, oftast en förälder, är viktigt för barns och ungas utveckling. I Härryda kommun svarade 96 procent av eleverna i årskurs 4 att de har någon vuxen att prata med⁴¹. Även i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet uttryckte 96 procent av eleverna att de har någon att prata med om viktiga saker. 83 procent av ungdomarna i årskurs 8 och 84 procent av ungdomarna i år 2 på gymnasiet pratar med sina föräldrar om viktiga saker. I årskurs 8 är det en större andel pojkar som pratar med sina föräldrar jämfört med flickor (90 procent respektive 76 procent). Däremot är det en större andel flickor som pratar med sina kompisar om viktiga saker jämfört med pojkar (67 procent respektive 52 procent).

Mobbning

På nationell nivå visar statistik att andelen elever i åldern 11–15 år som blivit utsatta för mobbning någon gång eller oftare de senaste månaderna, har ökat från 12,6 procent 2013/2014 till 19,4 procent 2017/2018. Enligt SCB (2019) finns det ingen tydlig förklaring till varför mobbningen ökat men andra undersökningar som rör barns trygghet i skolan visar på samma utveckling. Till exempel har 48 procent fler kontaktat Bris angående mobbning under perioden 2016 till 2018⁴².

I Härryda kommun uppger 33 procent av eleverna i årskurs 8 och 15 procent av eleverna i gymnasiets år 2 att de blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta enstaka gånger eller under längre perioder under de senaste halvåret. I båda åldersgrupperna är tjejerna mer utsatta än killarna, framför allt i årskurs 8, där 42 procent av tjejerna respektive 24 procent av killarna blivit mobbade, utfrysta eller trakasserade, vilket är högre än GR-snittet. Andelen i gymnasiegruppen som anger att de blivit utsatta för mobbning är däremot lägre i Härryda kommun jämfört med GR-snittet.

Vad gäller mobbning under en längre period så har 11 procent av tjejerna och 3 procent av killarna blivit utsatta i årskurs 8. Frågan om mobbning/utfrysning går tyvärr inte att jämföra med 2013, då denna fråga inte inkluderades på samma sätt⁴³.

³⁸ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, 2018

³⁹ Elevhälsan, Härryda kommun, läsår 2018/2019

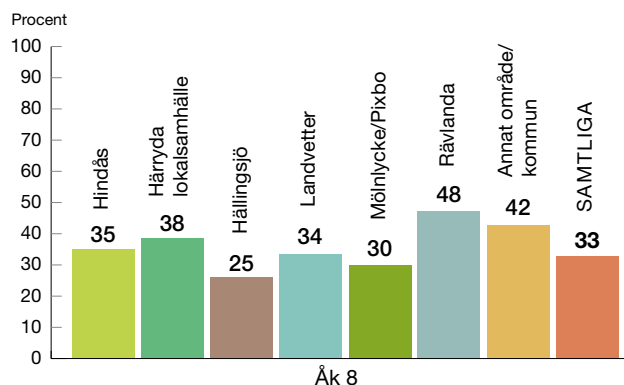
⁴⁰ Lupp, 2017

⁴¹ Elevhälsan, Härryda kommun, läsår 2018/2019

⁴² SCB, 2019a

⁴³ Lupp, 2017

Mobbning skiljer sig mellan orter

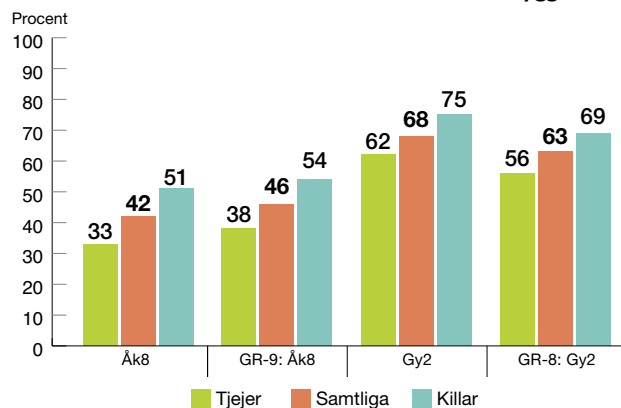
Källa: Lupp, 2017. Utsatt för mobbning/utfrysning de senaste halvåret efter ort.

Andelen ungdomar i årskurs 8 som blivit utsatta för mobbning skiljer sig mellan orterna. I Hällingsjö finns lägst andel ungdomar som blivit utsatta för mobbning. Resultaten visar på att Rävlanda-eleverna är allra mest utsatta – det gäller i jämförelse med såväl kommun- som GR-snitt.

Trygghet i skolan

I Härryda kommun svarar 49 procent av eleverna i årskurs 5 att de känner sig trygga i skolan. Pojkarna känner sig tryggare i något större utsträckning än flickorna⁴⁴.

Resultaten visar andelen som svarat "alltid trygg"

Källa: Lupp, 2017.

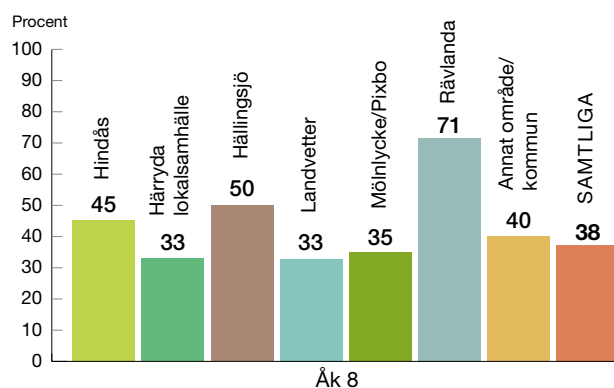
I årskurs 8 svarade var tredje flicka att hon alltid känner sig trygg i skolan – jämfört med ungefär hälften av pojkarna. Andelen trygga är väsentligt större i gymnasiegruppen. Även här syns en könsskillnad: 62 procent av flickorna jämfört med 75 procent av pojkarna svarar att de alltid är trygga i skolan. Oavsett kön är Härryda kommuns elever i årskurs 8 lite mindre trygga jämfört med GR-snittet – medan det omvända gäller för den äldre gruppen. I den yngre gruppen tycks otryggheten vara allra mest utbredd bland de boende i Rävlanda och Härryda lokalsamhälle.

86 procent av eleverna i gymnasiets år 2 och 75 procent av eleverna i årskurs 8 trivs med stämningen i skolan. I båda åldersgrupperna är andelen pojkar som trivs högre än andelen flickor.

Otrygghet i vardagen

Nästan 40 procent av eleverna i årskurs 8 och drygt 20 procent av ungdomarna i gymnasiets år 2 beskriver att de sällan eller aldrig är trygga i minst någon av ett antal vardagliga miljöer. Otryggheten är mer utbredd bland flickor än bland pojkar – i den äldre gruppen är andelen otrygga den dubbla hos flickorna. Totalt sett är andelen otrygga elever i gymnasiets år 2 i Härryda lägre än GR-snittet.

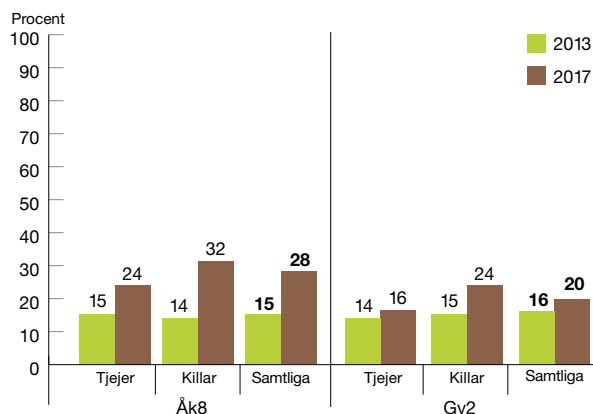
Otrygghet skiljer sig mellan orter

Källa: Lupp 2017. Resultaten visar andelen som har svarat "sällan" eller "aldrig" på frågan "Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?" med nio delfrågor⁴⁵.

I årskurs 8 avviker Rävlanda-eleverna starkt från såväl kommun som snittet för Göteborgsregionen, med drygt 70 procent som upplever otrygghet i minst någon vardaglig miljö.

Utsatthet för brott och hot

Källa: Lupp, 2017. Utsatt för brott och hot 2013 och 2017.

Nästan 30 procent av eleverna i årskurs 8 och 20 procent av gymnasieungdomarna beskriver att de under det senaste halvåret blivit utsatta för brott, stöld, misshandel och/eller sexuellt våld/utnyttjande eller hot om brott. Dessa erfarenheter är vanligare bland pojkar än bland flickor. Särskilt i årskurs 8 är brottsutsattheten väsentligt större 2017 jämfört med tidigare – ett resultat som dock ska tolkas försiktigt på grund av ändrad frågekonstruktion. I årskurs 8 tycks den här typen av utsatthet vara lite mindre bland de boende i Hällingsjö jämfört med övriga orter.

⁴⁴ Skolinspektionen, 2017

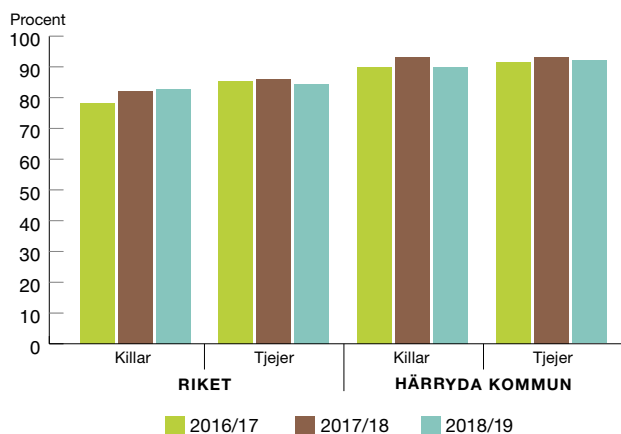
⁴⁵ I hemmet; I mitt bostadsområde; På stan eller i centrum; På buss, tåg eller liknande; På internet; På väg till eller från skolan; I skolan; På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet; På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande.

Behörighet till gymnasiet

Hälsa, livsvillkor, levnadsvanor och andra förhållanden som påverkar hälsan förbättras gradvis med stigande utbildningsnivå. Ett exempel är sambandet mellan utbildningsnivå och medellivslängd, där de största skillnaderna i medellivslängd finns mellan dem som har förgymnasial utbildning och dem som har eftergymnasial utbildning. Slutförd gymnasieutbildning underlättar unga vuxnas etablering på arbetsmarknaden. Redan under grundskoletiden och gymnasiets första år bör det vara möjligt att identifiera de elever som befinner sig i riskzonen för att som vuxna ha en oavslutad gymnasieutbildning och en nedsatt hälsa. Tidiga insatser bör därför vara möjliga⁴⁶.

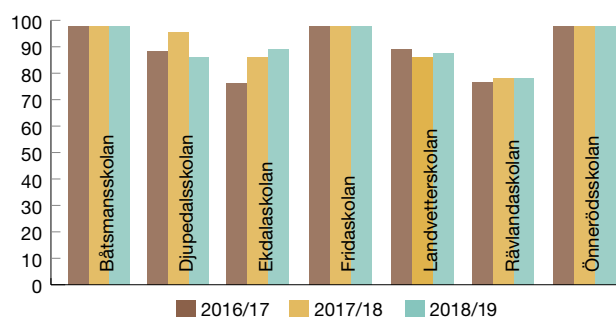
Andel behöriga till yrkesprogram

Källa: Skolverket, 2019.

I Härryda kommun var 91 procent av eleverna i årskurs 9 behöriga till yrkesprogram 2018/2019. Detta innebär en minskning över tid då 95,6 procent var behöriga 2013/2014. Andelen behöriga till yrkesprogram är trots det högre i Härryda kommun jämfört med riket, där 84,3 procent var behöriga 2018/2019. En något högre andel flickor än pojkar är behöriga, skillnaden mellan könen är mindre i Härryda jämfört med riket.

Andel behöriga skiljer sig mellan skolor

Källa: Skolverket, 2019. Andel behöriga till yrkesprogram per skola.

Andelen med behörighet till yrkesprogram skiljer sig mellan skolor i kommunen. På Båtsmansskolan, Fridaskolan och Önerödsskolan var andelen med behörighet till yrkesprogram 100 procent under perioden 2016 till 2019. Rävlandaskolan är den skola med lägst andel behöriga till yrkesprogram i kommunen. 2019 var 80 procent av eleverna på Rävlandaskolan behöriga, vilket är lägre än riket.

Föräldrars utbildningsnivå har betydelse

Föräldrarnas utbildningsbakgrund spelar en roll för hur väl eleven lyckas nå behörighet. Skillnaden är statistiskt säkerställd och sambandet kvarstår när hänsyn tas till kön och födelseland⁴⁷. I en studie genomförd av Skolverket (2018) visar resultaten att av de socioekonomiska bakgrundsfaktorerna är det föräldrarnas utbildningsnivå som har den största betydelsen för betygsresultaten. Över tid har föräldrarnas inkomst blivit allt viktigare för betygsresultaten⁴⁸.

70 procent av eleverna i årskurs 9 på samtliga skolor i Härryda kommun, har föräldrar med eftergymnasial utbildning. Bland dessa elever är 95 procent behöriga till yrkesprogram. Av eleverna som har föräldrar med förgymnasial eller gymnasial utbildning är 82 procent behöriga till yrkesprogram⁴⁹. Det finns skillnader mellan skolorna vad gäller föräldrarnas utbildningsnivå. Fridaskolan har högst andel elever som har föräldrar med en högre utbildning. På Landvetterskolan och Rävlandaskolan har föräldrarna lägst utbildningsnivå⁵⁰.

⁴⁶ Folkhälsomyndigheten, 2015

⁴⁷ Folkhälsomyndigheten, 2019d

⁴⁸ Skolverket 2018b

⁴⁹ Skolverket, 2019

⁵⁰ ibid

Goda uppväxtvillkor – viktiga resultat i korthet

Låg andel barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer, men stora skillnader mellan barn med utländsk respektive svensk bakgrund

Andelen barn i familjer med låg inkomst i Härryda kommun är 7 procent vilket är lägre än riket, där 19 procent av barnen lever i familjer med låg inkomst. Dock finns det skillnader mellan grupper i kommunen. Det är en större andel barn med utländsk bakgrund som lever i familjer i ekonomiskt utsatthet jämfört med barn med svensk bakgrund. 22 procent av barnen med utländsk bakgrund lever i ekonomiskt utsatta familjer, vilket kan jämföras med 5 procent av barnen med svensk bakgrund.

Föräldrarnas ekonomiska förutsättningar påverkar barnet och kan leda till oro hos barn. Barns oro över föräldrarnas ekonomi skiljer sig mellan orter i kommunen. Högst andel oroliga barn finns i Hindås och lägst andel i Mölnlycke/Pixbo. 13 procent av barnen i årskurs 8 i Härryda lokalsamhälle har upprepade erfarenheter av att inte kunna göra eller köpa vissa saker som andra gör för att familjen inte har haft råd, jämfört med 3 procent av eleverna i Mölnlycke/Pixbo. Detta speglar faktiska skillnader i medelinkomst i den vuxna befolkningen, med högst medelinkomst i Mölnlycke och lägst i Härryda lokalsamhälle.

Medlemskap i föreningar minskar

Andelen unga som är medlem i någon förening har minskat något sedan 2013 i både årskurs 8 och gymnasiet år 2. Andelen som är medlem i någon förening varierar mellan orterna i årskurs 8. Mölnlycke/Pixbo har högst andel medlemskap och lägst andel finns i Härryda lokalsamhälle. Vidare skiljer sig även deltagande i kulturskola mellan orter. På Furuhällsskolan i Mölnlycke finns högst andel kulturskoleelever och i Härrydaskolan är andelen deltagare lägst.

Upplevelsen av otrygghet och mobbning vanligare bland flickor

I årskurs 5 och 8 samt år 2 på gymnasiet är flickor otrygga i skolan i större utsträckning än pojkarna. Var tredje flicka i årskurs 8 känner sig alltid trygg i skolan – jämfört med ungefär hälften av pojkarna. I årskurs 8

aviker Rävlanda-eleverna starkt från såväl kommunsnittet som snittet för Göteborgsregionen, med drygt 70 procent som upplever otrygghet i minst någon vardaglig miljö. I både årskurs 8 och år 2 på gymnasiet är flickorna mer utsatta för mobbning än pojkarna, framför allt i årskurs 8, där 42 procent av flickorna respektive 24 av pojkarna blivit mobbade, utfrysta eller trakasserade. Rävlanda-eleverna i årskurs 8 har varit mest utsatta för mobbning/utfrysning.

Psykosomatiska besvär vanligare bland flickor

Cirka 80 procent av ungdomarna beskriver sin hälsa som ganska eller mycket bra. I både årskurs 8 och år 2 på gymnasiet ger pojkarna en mer positiv bild, särskilt när det handlar om att må "mycket bra". Mer än varannan ungdom har regelbundet någon typ av hälsobesvär. Här är könsskillnaden påtaglig, med hälsoproblem mer utbredda hos flickor jämfört med hos pojkar, särskilt i den yngre gruppen (73 procent jämfört 42 procent). Redan från årskurs 4 ses skillnader mellan pojkar och flickor avseende psykosomatiska besvär. För flickorna i årskurs 8 har andelen med psykosomatiska besvär ökat sedan 2013, medan den minskat något för flickorna i gymnasiet år 2.

Större andel pojkar utsatta för brott eller hot

Nästan 30 procent av eleverna i årskurs 8 och 20 procent av gymnasieungdomarna beskriver att de under det senaste halvåret blivit utsatta för brott – stöld, misshandel och/eller sexuellt våld/utnyttjande – eller hot om brott. Dessa erfarenheter är vanligare bland pojkar än bland flickor.

Andel behöriga till gymnasiet högre i Härryda kommun jämfört med riket

I Härryda kommun var 91 procent av eleverna i årskurs 9 behöriga till yrkesprogram 2018/2019, vilket är högre än riket. En något högre andel flickor än pojkar är behöriga, skillnaden mellan könen är mindre i Härryda kommun jämfört med riket.

Det här avsnittet kopplar till:

FNs hållbarhetsmål 2030

De nationella målområdena för folkhälsa

- Kunskaper, kompetenser och utbildning
- Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
- Inkomster och försörjningsmedel

Livsvillkor och levnadsförhållanden

Att alla människor ska ha möjligheter till en god hälsa och ett långt liv uttrycks i svensk grundlag, i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i Världshälsoorganisationens stadgar. I verkligheten har dock inte alla människor samma möjligheter till detta. Grupper med olika lång utbildning, olika yrken eller olika stora inkomster skiljer sig påtagligt åt i hälsa, sjukdomsrisk och i livslängd.

Socioekonomiska faktorer som inkomst och utbildning har även betydelse för den psykiska hälsan. Sambandet mellan inkomst och psykisk hälsa är ömsesidig och är dessutom självförstärkande: psykisk ohälsa kan leda till minskad inkomst, och minskad inkomst kan leda till psykisk ohälsa. Det finns en gradvis skillnad i psykiska besvär över olika inkomstgrupper, med färre psykiska besvär i högre inkomstgrupper. Att vara arbetslös eller uppleva ekonomiska bekymmer är också förknippat med en högre risk för psykiska besvär⁵¹.

Medellivslängd

Medellivslängden fortsätter att öka i Sverige. Den återstående medellivslängden vid 30 års ålder har ökat mest för gruppen med eftergymnasial utbildning mellan åren 2012 och 2017. Ökningen är något mindre för dem med en gymnasieutbildning och minst för dem med en förgymnasial

utbildning. Alltså fortsätter trenden med ökade skillnader mellan grupper med olika utbildningsnivå. Det skiljer sex år i återstående medellivslängd mellan dem som har eftergymnasial utbildning och dem som har förgymnasial utbildning. Medellivslängden i Härryda kommun var 85 år för kvinnor och 81 år för män 2018, jämfört med rikets 84 för kvinnor och 80,6 för män. Sedan 2013 har medellivslängden i Härryda kommun ökat något. Det finns ingen lokal statistik vad gäller skillnader i medellivslängd kopplat till utbildningsnivå.

Utbildningsnivån ökar

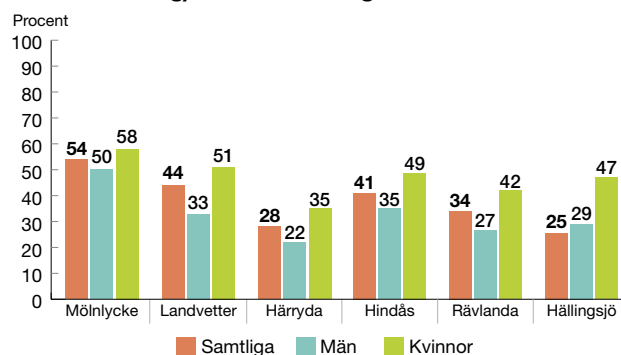
Världshälsoorganisationen har i en rapport från år 2011 visat att hälsa påverkar utbildningsnivån och utbildningsnivån påverkar hälsan. Utbildningsnivån (högst avklarade utbildning) påverkar positioner på arbetsmarknaden och på så sätt även de ekonomiska, fysiska och psykosociala förutsättningarna.

⁵¹ Folkhälsomyndigheten, 2019b

Andelen med eftergymnasial utbildning i Härryda kommun ökar någon procentenhet varje år. 2010 hade 44 procent av befolkningen i åldern 25–64 år eftergymnasial utbildning och 2018 var siffran 51 procent. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning ökar snabbare än bland männen. 2018 hade 57 procent av kvinnorna och 45 procent av männen i Härryda kommun eftergymnasial utbildning. Det är något högre än riket⁵².

Eftergymnasial utbildning 20–64 år 2017

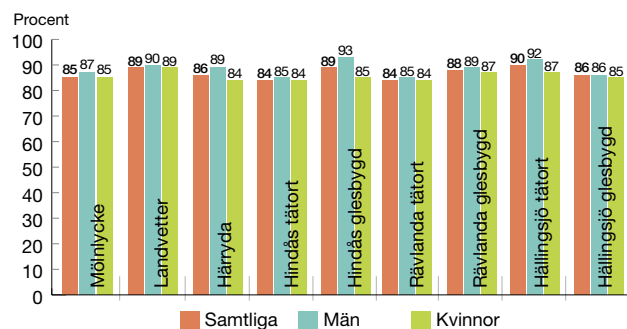
Källa: SCB

Det finns skillnader mellan orterna i kommunen gällande eftergymnasial utbildning, där Mölnlycke hade den högsta andelen med 54 procent och Hällingsjö hade den lägsta med 25 procent. I samtliga redovisade orter är andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning högre jämfört med männen. Den största skillnaden finns i Hällingsjö där 47 procent av kvinnorna respektive 29 procent av männen har eftergymnasial utbildning.

Förvärvsfrekvens

På individnivå betyder ett arbete bättre ekonomiska förutsättningar och en vardag som bidrar till delaktighet och meningsfullhet. För samhället i stort betyder en hög förvärvsfrekvens ett högt skattetryck som kan finansiera välfärdstjänsterna. Arbetslöshet medför sämre ekonomiska förutsättningar för individen samt en förlust av det sociala stöd och den gemenskap som en arbetsplats erbjuder.

Förvärvsarbetande befolkning 20–64 år 2017

Källa: SCB

Under 2017 hade 86,6 procent av invånarna i Härryda kommun i åldern 20–64 år ett arbete, vilket är högre än riket. Andelen utrikes födda i åldern 20–64 år med arbete var 73 procent i Härryda kommun 2017. Andelen förvärvsarbete har ökat några procentenheter sedan 2015. Skillnaden mellan kvinnor och män är oförändrad, männen har en något högre förvärvsfrekvens i jämförelse med kvinnorna. Högst andel arbetande fanns i Hällingsjö tätort, Landvetter och Hindås glesbygd med 90 respektive 89 procent och lägst andel i Hindås och Rävlanda tätort med 84 procent.

Arbetslöshet

2018 var 5,6 av invånarna i åldern 18–64 år arbetslösa, jämfört med riket där 9,9 procent var arbetslösa. Andelen arbetslösa invånare i Härryda kommun har minskat något sedan 2017. Arbetslöshet är vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda. Bland utrikes födda är 15 procent av männen och 13 procent av kvinnorna arbetslösa, jämfört med inrikes födda där 4,5 procent av männen och 4 procent av kvinnorna är arbetslösa⁵³.

Unga öppet arbetslösa

I augusti 2019 var 3,2 procent av männen och 2,4 procent av kvinnorna i åldern 18–24 år öppet arbetslösa i Härryda kommun. Detta är lägre än både riket och Västra Götaland. Andelen öppet arbetslösa i åldern 18–24 år lägre jämfört med augusti 2017 då 4,7 procent av männen och 3,7 procent av kvinnorna var öppet arbetslösa.

Ekonomiskt bistånd

Arbete skapar delaktighet och ger den enskilda individen större möjlighet till frihet och utveckling. Det ekonomiska biståndet är ett skyddsnet tillhandahållt av samhället men ska endast ses och användas som en tillfällig lösning. När en individ lämnar utanförskap och går från bidragsberoende till egen försörjning gynnar det inte bara den enskilde individen och dennes familj, utan också samhället.

2018 tog 2,4 procent av befolkningen i Härryda kommun emot ekonomiskt bistånd. Det är lägre än riket i stort. En högre andel utrikesfödda män och kvinnor tar emot ekonomiskt bistånd jämfört med inrikes födda. Andelen invånare som tar emot bistånd har ökat något jämfört med 2015.

I gruppen unga vuxna 18–24 år med ekonomiskt bistånd finns det stora skillnader mellan inrikes och utrikes födda. Andelen inrikes födda som någon gång under året tagit emot bistånd är lägre, kvinnor 1,9 procent och män 2,3 procent, i jämförelse med utrikes födda, där 18,5 procent av kvinnorna och 28 procent av männen har tagit emot bistånd⁵³. Jämfört med 2015 har andelen utrikes födda män som tar emot ekonomiskt bistånd i åldern 18–24 år minskat med 9 procentenheter. Även bland inrikes födda män och kvinnor har andelen som tar emot bistånd minskat. Bland utrikes födda kvinnor är andelen i princip oförändrad.

⁵² Kolada hämtat från SCB

⁵⁴ Socialstyrelsen, 2019 och 2018

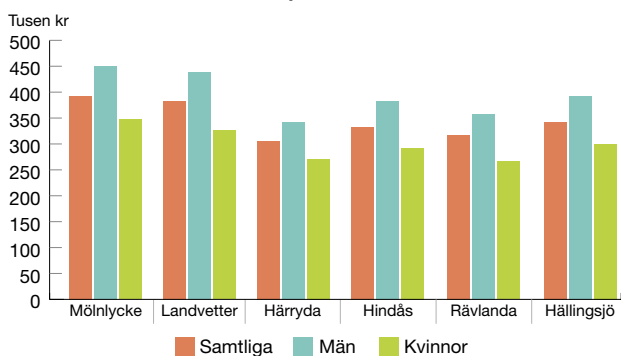

Inkomst

En kontinuerlig inkomst och ekonomiska tillgångar är viktiga för hälsan. Ekonomin har betydelse för individers och familjers möjligheter att kontrollera och medvetet styra sina livsvillkor. Kvinnor har som grupp lägre lön än män. När man jämför kvinnors och mäns löner för 2018 tjänar kvinnor i genomsnitt 89 procent av vad män tjänar. Löneskillnaden är alltså 11 procent. Enligt Folkhälsomyndigheten beror inte löneskillnaderna på ålder eller utbildning. Grupper som oftare har en sämre ekonomisk situation är ensamstående med barn, personer med utländsk bakgrund samt personer med funktionsnedsättning.

2017 var medelinkomsten i Härryda kommun för invånare i åldern 20–64 år 391 000 kronor, jämfört 324 000 kronor på riksnivå.

Medelinkomst per ort och kön 2017

Källa: SCB

Det finns skillnader mellan orterna vad gäller medelinkomst. Invånare i Härryda lokalsamhälle har lägst medelinkomst, 327 000 kronor, och invånare i Mölnlycke har högst, 412 000 kronor⁵⁵. Medelinkomsten skiljer sig mellan män och kvinnor i samtliga orter i Härryda kommun. 2017 var det kvinnorna i Härryda lokalsamhälle som hade den lägsta medelinkomsten i kommunen, på 287 678 kronor. Männerna i Mölnlycke hade högst medelinkomst: 468 641 kronor. Medelinkomsten skiljer sig även mellan inrikes födda och utrikes födda. I Härryda kommun hade invånare födda i Sverige en medelinkomst på 407 650 kronor, medan utrikes födda hade en medelinkomst på 312 403 kronor⁵⁶.

Låg inkomst

Enligt Socialstyrelsen hade 12,3 procent av Härryda kommuns invånare i åldern 18–64 år en låg inkomst⁵⁷ år 2018, jämfört med riket där 21 procent hade en låg inkomst. Andelen med låg inkomst har ökat något sedan 2017 både i Härryda kommun och i riket.

Låg inkomst är vanligare bland män och invånare som är utrikes födda. 2018 hade 19,2 procent av utrikes födda män i Härryda kommun låg inkomst jämfört med 14 procent av de inrikes födda männen. 16 procent av utrikes födda kvinnor och 10,1 procent av inrikes födda kvinnor hade en låg inkomst 2018⁵⁸.

Andel med låg inkomst är oförändrad bland utrikes födda kvinnor, men har ökat något bland övriga grupper sedan 2017.

⁵⁵ SCB, 2019

⁵⁶ SCB, 2019

⁵⁷ Inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i riket för personer 18–64 år

⁵⁸ Socialstyrelsen, 2019

Föräldradighet

Studier visar på att föräldradighet är förknippat med lägre framtida lön och pension. Även partners uttag spelar roll, men bara för kvinnor. För varje månad som mannen är föräldradig ökar kvinnans framtida lön med knappt 7 procent⁵⁹. Utifrån detta kan konstateras att en jämn fördelning av föräldradighet mellan män och kvinnor har en positiv effekt för kvinnors löneutveckling.

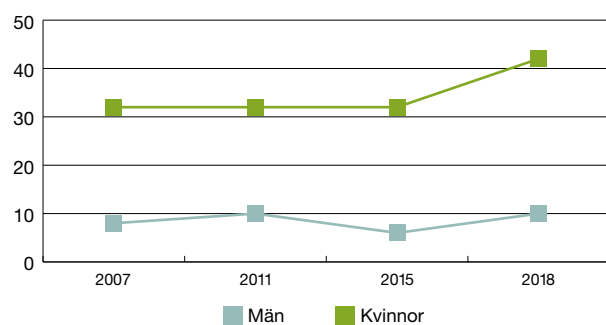
I Härryda kommun är det, liksom i övriga Sverige, en större andel kvinnor än män som tar ut föräldrapenning. 2017 tog kvinnorna i Härryda kommun ut 68 procent och männen 32 procent föräldrapenning. Över tid har andelen män som tar ut föräldrapenning ökat något, 2011 var det 28 procent av männen och 72 procent av kvinnorna.

Otrygghet ökar

Otrygghet och oro för brott är ett komplext och mångfacetterat begrepp och därför svårt att mäta. Den nationella trygghetsundersökningen (NTU) undersöker ett antal centrala indikatorer på området.

NTU:s undersökning från 2017–2018 uppger 23 procent av invånarna i åldern 16–84 år i Härryda kommun att de är ganska/mycket otrygga vid utevistelse sen kväll i det egna bostadsområdet, jämfört med rikets 28 procent. 80 procent av invånarna i åldern 16–84 år i Härryda kommun uppger att de tror att antalet brott har ökat något/kraftigt de senaste tre åren, vilket är i nivå med riket. Undersökningen visar att invånarna i Härryda kommun oroar sig mer än invånare både i andra kommuner i polisregion väst och riket, avseende flera indikatorer. Bland annat uppger 47 procent av befolkningen i Härryda kommun att de oroar sig i stor utsträckning över brottsligheten i samhället⁶⁰, jämfört med riket där 42 procent oroar sig i stor utsträckning. På frågan om i vilken utsträckning man oroar sig för att närstående ska drabbas av brott svarar 42 procent att de oroar sig ganska/mycket ofta, jämfört med riket där 35 procent oroar sig⁶¹.

Andel otrygga Härryda kommun

Källa: Hälsa på lika villkor

Även resultat från undersökningen Hälsa på lika villkor (2017) visar att 24 procent av invånarna i Härryda kommun känner sig otrygga. Otrygghet definieras här som att det händer att man avstår från att gå ut ensam av rädsla för att blir överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad. Andelen som upplever otrygghet utomhus har ökat både bland män och kvinnor de senaste åren. 2018 upplevde 10 procent av männen otrygghet utomhus jämfört med 6 procent 2015. Kvinnor upplever i större utsträckning otrygghet utomhus, 42 procent av kvinnorna 2017, jämfört med 31 procent 2015⁶². Resultatet är på samma nivå som för Västra Götaland.

Siffror från SCBs medborgarundersökning 2018 visar ett betygindex 55 på frågor om upplevelsen av trygghet bland kvinnor och betygindex 62 bland män i Härryda kommun. Betygsindex under 40 klassas som "inte godkänt". Gränsen för "nöjd" går vid 55. De invånare som enligt SCB bor i "kommunens centralort" ger ett något lägre betyg än de som bor i "annan tätort" eller "utanför tätort". Utrikes födda ger ett något högre betygindex (64) jämfört med inrikes födda (58).

⁵⁹ Johansson, 2010

⁶⁰ "I vilken utsträckning är du orolig över brottsligheten i samhället?"

"Med samhället menas Sverige i stort- inte endast den ort där du bor".

⁶¹ Brottsförebygganderådet, 2019a

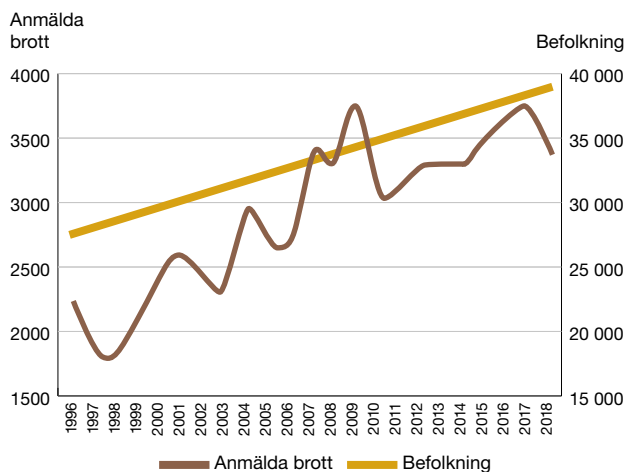
⁶² Hälsa på lika villkor

Anmälda brott

Anmälda brott i Härryda kommun 2018 var 3 371. Det är en minskning från föregående år, då antalet anmälda brott var 3 731. Som diagrammet nedan visar har antalet anmälda brott ökat sedan 1996, men det har även antalet invånare.

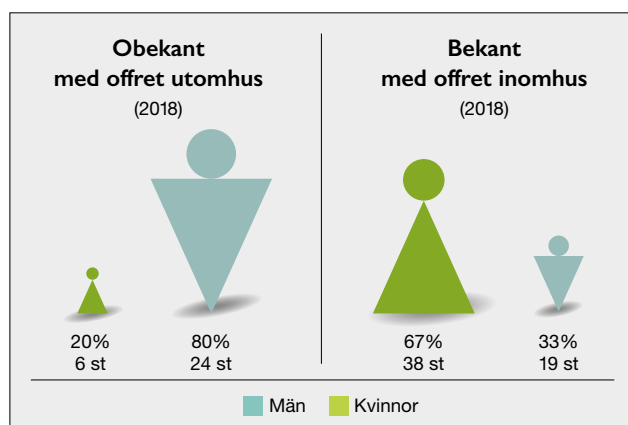
Anmälda brott och befolkningsmängd i Härryda kommun 1996–2018

Källa: Brottsförebyggande rådet, 2019b och SCB, 2019c

Utsatthet för brott skiljer sig mellan könen

När det gäller andelen som är utsatta för misshandel finns det skillnader mellan könen avseende miljön de utsätts i och huruvida förövaren är bekant eller obekant till offret. I de fall av misshandel som anmäls under 2018 i Härryda kommun, i kategorin "obekant med offret utomhus", är 80 procent av de utsatta män. Över tid har denna kategori minskat från att 2014 vara 41 anmälda brott till att 2018 vara 30. I kategorin "bekant med offret inomhus" var 67 procent av de utsatta kvinnor. Även här har det skett en minskning från att 2014 vara 77 anmälda brott till att 2018 vara 57.

I Härryda kommun, liksom på nationell nivå, riskerar män främst att bli utsatta för våld av en obekant förövare utomhus. Generellt utsätts kvinnor för våldsbrott av en bekant förövare, inomhus⁶³.

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor definieras av Världshälsoorganisationen som ett utbrett folkhälsoproblem och en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Våldet påverkar alla delar av en kvinnas liv: möjligheten till självständighet och produktivitet, det allmänna hälsotillståndet och livskvaliteten. Våldets konsekvenser för hälsan leder till att kvinnors produktivitet och deltagande i samhället minskar, vilket medför ekonomiska kostnader. Våldet medför också kostnader för hälso- och sjukvårdssektorn⁶⁴.

På nationell nivå visar statistiken för 2013–2015 att i 62 procent av de anmälda fallen av misshandel som sker i bostad, är mannen förövaren och kvinnan offret (åldern 16–79 år). Under perioden 2015–2016 ligger siffran på 65 procent, vilket innebär en ökning⁶⁵.

Grov kvinnofridskränkning är en underkategori till brottet grov fridskränkning. Bestämmelsen fokuserar på upprepade kränkningar i form av våldsfri- eller sexualbrott som en man begår mot en kvinna i en nära relation⁶⁶.

I Härryda kommun har antalet anmälda grova kvinnofridskränkningar ökat mellan 2014 och 2019 till att vara 9 anmälningar. 2018 anmäldes 10 våldtäkter mot kvinnor inomhus, vilket innebär en ökning i jämförelse med 2014 då antalet anmälningar var 2. Antalet anmälda våldtäkter utomhus ökade från att inte vara några anmälningar 2014, till 5 anmälda våldtäkter 2018.

På nationell nivå uppgav 3,9 procent av de som blev utsatta för brott i en nära relation under 2012, att de hade polisanmält händelsen eller någon av händelserna⁶⁷, vilket indikerar att det finns ett mörkertal. Statistiken visar, både nationellt och i Härryda kommun, skillnader mellan könen vad gäller anmälda våldsbrott. Trots undersökningar som tyder på att kvinnor i jämförelse med män upplever en större otrygghet i det offentliga rummet, visar statistiken ofta att den största delen av misshandel och våldtäkt sker i hemmet eller inomhus.

Antal öppnade ärenden hos socialtjänsten

2015	2016	2017	2018
33	23	40	78

Källa: Socialtjänsten Härryda kommun

2018 fanns det 78 öppnade ärenden med våld i nära relationer i Härryda kommuns socialtjänst. Detta innebär en ökning sedan 2015 då antal aktualiseringar var 33. Det kan i vissa fall röra sig om samma individer flera år. ■

⁶³ Jämställdhetskartan, 2019

⁶⁴ Uppsala universitet, 2019

⁶⁵ SCB, 2019b

⁶⁶ Nationellt centrum för kvinnofrid, 2019

⁶⁷ Brottsförebygganderådet, 2019c

Livsvillkor och levnadsförhållanden – viktiga resultat i korthet

Generellt sett har invånarna i Härryda kommun goda livsvillkor och levnadsförhållanden i jämförelse med riket. Medellivslängden, medelinkomsten och utbildningsnivån är hög. Det finns skillnader mellan grupper avseende bostadsort, kön och om man är född utomlands eller i Sverige.

Högst medelinkomst och andel med eftergymnasial utbildning i Mölnlycke

Medelinkomsten i Härryda kommun är högre jämfört med riket. Det finns skillnader mellan orterna där Mölnlycke har högst och Härryda lokalsamhälle lägst medelinkomst. Gällande eftergymnasial utbildning finns högsta andelen i Mölnlycke med 54 procent och den lägsta i Hällingsjö med 25 procent.

Kvinnor har högre utbildningsnivå och lägre lön jämfört med män

Andelen med eftergymnasial utbildning ökar årligen i Härryda kommun. Kvinnornas andel ökar snabbare än männens. Trots att kvinnorna i kommunen har en högre utbildningsnivå har de än lägre medelinkomst än männen. Det finns även skillnader mellan könen gällande andel som tar ut föräldrapenning. 2017 tog kvinnorna ut 68 procent och männen 32 procent.

Låg inkomst och arbetslöshet vanligare bland utrikes födda

Andelen med låg inkomst i Härryda kommun är 10 procentenheter lägre än i riket. Låg inkomst är

vanligare bland män och invånare som är utrikes födda. Andel med låg inkomst är oförändrad bland utrikes födda kvinnor, men har ökat något bland övriga grupper sedan 2017. Andelen arbetslösa i Härryda kommun är lägre än i riket. Det finns en stor skillnad mellan utrikes och inrikes födda. Andelen utrikes födda som är arbetslösa är ungefär tre gånger så stor jämfört med inrikes födda. Unga (18–24 år) som är öppett arbetslösa är lägre jämfört med både riket och Västra Götaland.

Upplagd otrygghet ökar och är vanligare bland kvinnor

Andelen som upplever otrygghet utomhus har ökat hos både män och kvinnor de senaste åren. Jämfört med riket är det en större andel både som oroar sig för brottsligheten i stor utsträckning och som oroar sig över att närstående ska bli utsatta. Kvinnor upplever i större utsträckning otrygghet jämfört med män.

Män utsätts för brott utomhus, kvinnor inomhus

Det finns skillnader mellan män och kvinnor kopplat till i vilken miljö de utsätts för brott och huruvida förövaren är bekant eller obekant till offret. I de fall av misshandel som 2018 anmäls i kategorin "obekant med offret utomhus" är 80 procent av de utsatta män. I kategorin "bekant med offret inomhus" var 67 procent av de utsatta kvinnor.

Det här avsnittet kopplar till:

FNs hållbarhetsmål 2030

De nationella målområdena för folkhälsa

- Boende och närmiljö
- Levnadsvanor

Levnadsvanor

Våra levnadsvanor har stor betydelse för vår hälsa och de grundläggs i tidiga åldrar. Individen väljer sitt sätt att leva, medan samhället kan skapa goda förutsättningar och miljöer som stödjer och underlättar hälsosamma val. En socialt hållbar utveckling kräver att vi väljer vanor som ger balans i livet och som motverkar välevnadssjukdomar. Ohälsosamma levnadsvanor är idag vanligare bland personer med kortare utbildning och svagare ekonomi.

Övervikt

Barns vikt påverkas av ärftlighet, matvanor och hur mycket barnet rör på sig. Övervikt och fetma anstränger kroppen, vilket ökar risken för sjukdomar så som diabetes typ 2 eller hjärtsjukdomar; detta gäller både vuxna och barn⁶⁸. Övervikt och fetma bland barn är idag ett växande problem globalt. På 40 år har antalet barn i Sverige med övervikt nästan fördubblats. I Sverige uppskattas 22 till 25 procent av barnen vara överviktiga och tre procent feta. Övervikt definieras som BMI (Body Mass Index) på 25 och uppåt och fetma som BMI 30 och högre. Fetma klassificeras som ett sjukdomstillstånd.

Mer än hälften av den manliga befolkningen i Västra Götaland har övervikt eller fetma. Övervikt är vanligare bland män än kvinnor, medan fetma är lika vanligt. Fetma beror i hög grad på den livsstil vi har och går därmed att påverka. I Härryda kommun har 6 procent av barnen som är fyra år övervikt och 1 procent har fetma. Andelen vuxna med

fetma i Härryda kommun har ökat över tid och 2018 hade 13 procent av befolkningen fetma. Andelen med fetma i Härryda kommun är något lägre än i Västra Götaland.

Fysisk aktivitet

Rörelse sätter igång flera hälsosamma förändringar i kroppen. Man sover bättre, kan hantera stress bättre och blir gladare. Det blir också lättare att hålla vikten. Fysisk aktivitet minskar också risken för fall, benbrott och för tidig död. Hjärnans funktioner påverkas också på flera sätt av fysisk aktivitet. Depressioner och smärta motverkas och minne, inläring och koncentrationsförmåga förbättras⁶⁹. Den nordiska rekommendationen för barn och unga är att vara fysiskt aktiv minst 60 minuter per dag, både måttlig och hög intensitet. Aktiviteterna kan delas upp på kortare intervaller under dagen och vara av olika slag.

⁶⁸ Vårdguiden, 2016

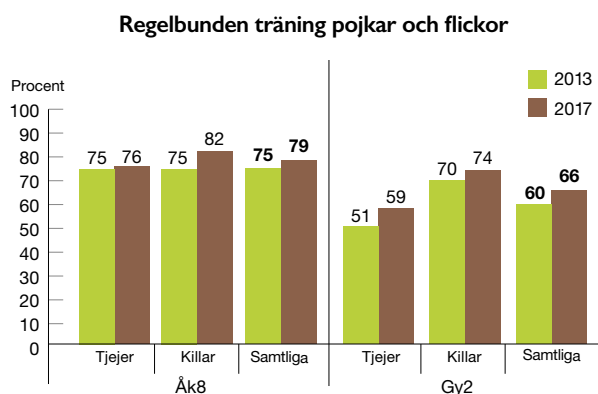
⁶⁹ Vårdguiden, 2019a

Regelbunden träning skiljer sig mellan pojkar och flickor

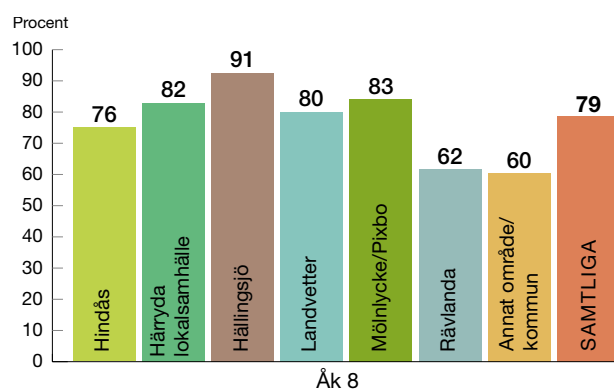
95 procent av eleverna i årskurs 4 motionerar på fritiden minst en gång i veckan. Det syns ingen skillnad i träningsvanor mellan pojkar och flickor⁷⁰. I takt med ökad ålder minskar andelen elever som motionerar regelbundet och en skillnad mellan könen kan ses.

Källa: Lupp, 2017. Resultaten visar dels andelen som svarat "flera gånger i veckan" eller "oftare" på frågan "Hur ofta brukar du träna så att du blir andfädd eller svettas?"

I Lupp-enkäten ställs frågan hur ofta eleverna i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet tränar, både på fritiden och i skolan. Nästan 80 procent av eleverna i årskurs 8 tränar flera gånger i veckan – medan andelen är mindre hos gymnasieelever: drygt 65 procent. I båda åldersgrupperna tränar pojkar mer regelbundet än flickor. Skillnaden är störst i gymnasiegruppen med 15 procentenheters skillnad mellan pojkar och flickor. Jämfört med 2013 är det något vanligare med regelbundna träningsvanor 2017, en förändring som dock ska tolkas försiktigt då enkätfrågan 2017 förtydligar att även träning i skolan ska räknas in. Härrydas resultat ligger strax över GR-snittet. Det finns geografiska skillnader vad gäller regelbunden träning, i årskurs 8 avviker Rävlandaeleverna med en mindre andel som tränar regelbundet.

Regelbunden träning efter ort

Källa: Lupp, 2017

Att vara fysiskt aktiv 30 minuter per dag var den rekommendation som togs fram år 2000 gällande vuxna. Under 2011 reviderades rekommendationen till att en vuxen ska röra sig minst 150 minuter per vecka, gärna mer. I Härryda kommun är 35 procent av invånarna fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka, detta är överensstämmande med övriga Västra Götaland. 6 procent av Härrydeborna cyklar varje dag eller nästan varje dag, 47 procent motionerar minst 1 gång i veckan, männen i något större utsträckning än kvinnorna⁷¹. Det går inte att jämföra bakåt i tiden då frågorna har förändrats sedan 2015.

Skärmtid

I årskurs 4 i Härryda kommun spenderar 45 procent av eleverna 2–3 timmar vid dator/skärm per dag på sin fritid. 20 procent av pojkarna och 9 procent av flickorna har mer än 4 timmar skärmtid per dag. I årskurs 8 svarar 53 procent av eleverna att de använder dator/skärm mellan 2–3 timmar per dag. 36 procent har mer än 4 timmar skärmtid per dag⁷².

⁷⁰ Elevhälsan, Härryda kommun, läsår 2018/2019

⁷¹ Hälsa på lika villkor

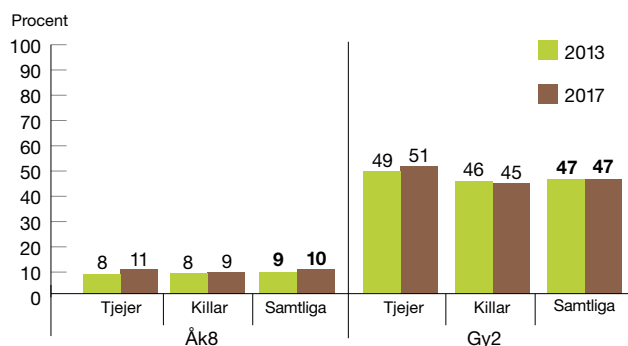
⁷² Elevhälsan, Härryda kommun, läsår 2018/2019

Alkohol

Uppskattningsvis dricker lite drygt var tionde vuxen i Sverige alkohol i den omfattningen att de bedöms ha riskabla alkoholvanor⁷³. Det är en vanlig missuppfattning att små mängder alkohol varje dag inte bara är ofarligt utan också hälsosamt. Alkoholerna når alla organ och påverkar både in- och utsidan. Alkoholens andrahandskador sträcker sig över ett brett spektrum av livet. Från fosterskador via barns oro och ångslan för föräldrars missbruk – vilket kan påverka deras grundläggande tillit och skolresultat – till olyckor och våld.

Alkoholvanor bland unga

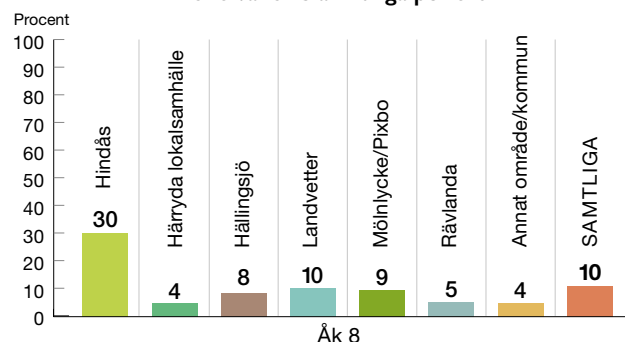

Källa: Lupp, 2017. Resultaten visar andelen som svarat att de dricker alkohol (starköl, starkcider, alkoholisk vin, sprit) minst varje månad.

Totalt dricker nästan varannan gymnasieungdom alkohol i form av starköl, starkcider, alkoholisk vin eller sprit minst någon gång i månaden. Lite drygt var tionde gymnasieungdom i årskurs 2 uppger att de dricker alkohol varje vecka. Vad gäller den starkare alkoholen är resultaten 2017 ungefär desamma som 2013.

I årskurs 8 är alkoholanvändningen mer begränsad: 2017 svarade 10 procent att de dricker starkare alkohol minst varje månad, 5 procent dricker folköl. Andelen flickor i årskurs 8 som dricker alkohol har ökat sedan 2013, det är även något fler flickor än pojkar som dricker.

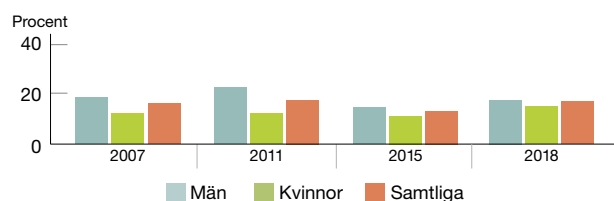
Alkoholvanor bland unga per ort

Källa: Lupp, 2017. Dricker starköl, starkcider, alkoholisk vin sprit per ort.

Både när det gäller starkare alkohol och folköl, sticker ungdomarna i Hindås ut med en väsentligt större andel som uppger att de dricker alkohol jämfört med såväl kommun- som GR-snitt.

Vuxna med riskabla alkoholvanor

Källa: Hälsa på lika villkor. Andelen som bedöms ha riskabla alkoholvanor i Härryda kommun

18 procent av de vuxna kommuninvånarna bedöms ha riskabla alkoholvanor; 19 procent av männen och 17 procent av kvinnorna. Andelen kvinnor med riskabla alkoholvanor i kommunen har ökat sedan 2007, då andelen var 14 procent. Andelen kvinnor med riskbruk i Härryda kommun är högre än både i Västra Götaland och riket. Till skillnad från kvinnornas ökade alkoholkonsumtion så har andelen män med riskabla alkoholvanor minskat något.

Tobak

Skadorna av rökning och snusning är väl kända. Tobaksanvändningen medför allvarliga hälsoproblem för barn och unga som utsätts för passiv rökning. Ett spädbarn som blir utsatt för passiv rökning löper större risk att drabbas av plötslig spädbarnsdöd. Barn i rökiga miljöer har också större risk att få besvär i luftvägarna, öroninflammation och lungsjukdomar⁷⁴. Dessutom skadar tobaken både människor och miljö där den produceras. De samhällskostnader som tobaken medför är omfattande. I jämförelse med andra europeiska länder är andelen dagligrökande i Sverige låg. Fler kvinnor än män röker dagligen, något som är ovanligt sett ur ett internationellt perspektiv. Vid jämförelser mellan grupper med olika inkomst och utbildning är dagligrökning vanligare i grupper med låg inkomst och kortare utbildning.

Lupp-enkäten 2017 visar precis som 2013 att det är mycket få som röker eller snusar regelbundet i årskurs 8: 2 procent uppger att de röker eller snusar minst varje vecka. Bland gymnasieungdomarna är andelen lite större: cirka 10 procent i båda avseendena. Jämfört med 2013 är det färre tjejer i gymnasiet som röker 2017. Tjejerna röker i något större utsträckning än killarna (13 mot 9 procent). Inga tjejer i gymnasiet år 2 uppger 2017 att de snusar regelbundet, vilket är en minskning från 2013 då 2 procent snusade. Från 2013 till 2017 har andelen killar som snusar ökat från 12 till 17 procent. Härryda-ungdomarnas nikotinanvändning speglar i stort GR-snittet.

Andelen invånare i den vuxna befolkningen som röker dagligen har halverats sedan 2007. 2018 uppgav 7 procent av invånarna i Härryda kommun att de röker dagligen. Det är en något högre andel kvinnor än män som röker. 18 procent av männen och 4 procent av kvinnorna snusar dagligen vilket är motsvarande för Västra Götaland⁷⁵. Det finns inga siffror att jämföra med från 2015.

⁷³ En definition av riskbruk är att dricka mer än 14 standardglas per vecka för män och mer än 9 standardglas per vecka för kvinnor. CAN, 2019

⁷⁴ Vårdguiden, 2019b

⁷⁵ Hälsa på lika villkor

Narkotika

Andelen som provat narkotika i Sverige har varit relativt oförändrad under 2000-talet. Det finns dock tecken på att användningen ökat något i den unga befolkningen.

Av Härryda kommuns vuxna 2018 svarade 15 procent av männen och 8 procent av kvinnorna att de någon gång testat narkotika. Sedan 2015 innebär detta en minskning bland männen på 4 procentenheter, medan andelen kvinnor är oförändrad.

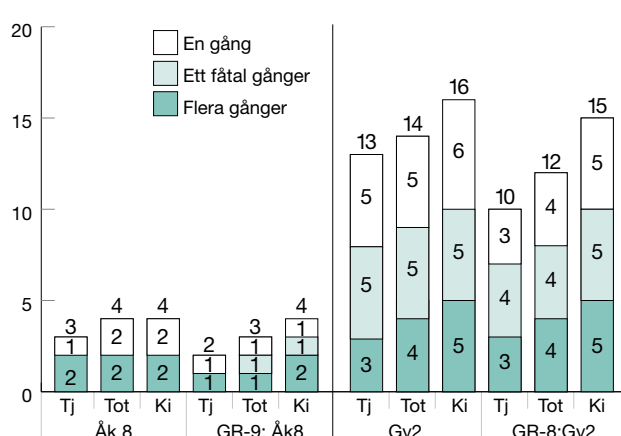
Narkotika bland unga

Enligt Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) är det relativt ovanligt att svenska skolungdomar i årskurs 9 (15–16 år) använder narkotika. Sedan mitten av 1990-talet uppgår mellan 5–10 procent av niondeklassarna i CAN:s skolundersökningar att de någon gång använt narkotika. Användning av narkotika är mer än dubbelt så vanligt bland ungdomar i år 2 på gymnasiet och motsvarande värde för dessa har varit omkring 17 procent sedan början av 2010-talet.

I Härryda kommun uppgav 4 procent av eleverna i årskurs 8 att de använt narkotika (en gång, ett fåtal gånger eller flera gånger) 2017, vilket är samma som 2013. Härryda kommuns resultat är en procentenhet högre än GR-snittet. Andelen pojkar som använt narkotika i årskurs 8 i Härryda kommun har minskat med 2 procentenheter sedan 2015, medan andelen flickor har ökat med 1 procentenhet.

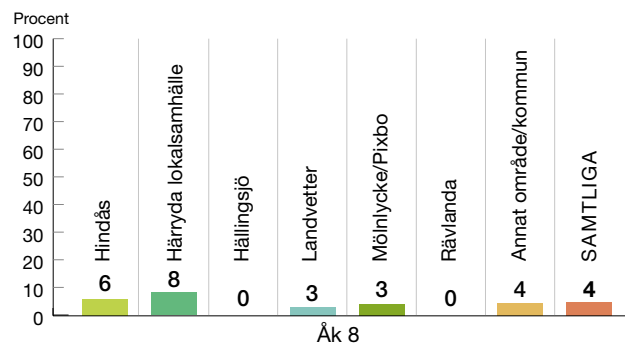
I gymnasiets år 2 har ungdomar som använt narkotika ökat med 4 procentenheter sedan 2013. 2017 hade 14 procent av ungdomarna använt narkotika, detta är något högre jämfört med GR-snittets 12 procent. I gymnasiegruppen är det en något större andel pojkar som använt narkotika jämfört med flickor. Vad gäller frågan om man använt narkotika flera gånger så svarar 5 procent av pojkarna och 3 procent av flickorna i gymnasiets år 2 ja på frågan. Detta överensstämmer med GR-snittet.

Andel som använt narkotika

Källa: Lupp, 2017.

Narkotikaanvändning skiljer sig mellan orter

Källa: Lupp 2017, använt narkotika per ort.

I årskurs 8 är det de boende i Härryda lokalsamhälle och Hindås som i störst utsträckning har använt narkotika (8 respektive 6 procent).

Självskattad hälsa

Mått på självskattad hälsa verkar kunna förutsäga en persons framtida hälsa, både fysiskt och psykiskt⁷⁶. Det har även visat sig stämma väl överens med mer objektiva mått på hälsa⁷⁷.

I Härryda kommun har både andelen män och kvinnor som bedömer sin hälsa som god ökat sedan 2007. 80 procent av männen 2018, jämfört med 74 procent 2007 bedömer sin hälsa som god. 2018 bedömde 78 procent av kvinnorna sin hälsa som god, jämfört med 71 procent 2007. Resultatet är högre jämfört med Västra Götaland, där 74 procent av männen och 68 procent av kvinnorna bedömer sin hälsa som god 2018. Dock har andelen kvinnor som bedömer sin hälsa som dålig ökat med 2 procentenheter sedan 2007, 2018 bedömde 7 procent av kvinnorna sin hälsa som dålig. I kontrast har andelen män som bedömer sin hälsa som dålig minskat från 8 procent 2007 till 1 procent 2018.

Psykisk ohälsa

Den psykiska hälsan påverkas av en rad olika faktorer som arbetslöshet, ekonomisk utsatthet, social isolering eller individens förmåga att hantera stress och upprätthålla goda levnadsvanor. Psykisk ohälsa är ett övergripande begrepp som innefattar en rad olika aspekter på psykiska problem. Det berör allt från självrapporterade besvär såsom trötthet, oro och ångest till depression och sjukdomar såsom exempelvis schizofreni. Psykisk ohälsa är idag ett omfattande folkhälsoproblem som särskilt ökat bland unga de senaste decennierna.

Ängslan, oro eller ångest i Härryda kommun

Källa: Hälsa på lika villkor. Andel som svarat "Ja, lätta besvär" i Härryda kommun.

2018 svarade 34 procent av kvinnorna och 25 procent av männen i Härryda kommun att de hade lätta besvär med ängslan, oro eller ångest. Det är något lägre än Västra Göta-

land där 39 procent av kvinnorna och 27 procent av männen hade besvär. Som diagrammet visar minskade andelen kvinnor med besvär i Härryda kommun mellan 2007 och 2015, för att sedan öka 2018. Även andelen män med ängslan, oro eller ångest har ökat något de senaste åren. Andelen kvinnor med svåra besvär av ängslan, oro eller ångest har ökat något över tid och 2018 hade 6 procent besvär. I kontrast har andelen män med svåra besvär av ängslan, oro eller ångest minskat över tid och 2018 hade 4 procent besvär.

Självordstankar och självmord

Självord och självordstankar kan vara en följd av allvarlig psykisk ohälsa eller psykiatrisk sjukdom. Generellt sett är självmord vanligare bland män än bland kvinnor och också vanligare bland äldre än bland yngre. Nationella siffror visar att bland kvinnor är självmord vanligast i åldersgruppen 45–64 år och bland män i gruppen 75 år eller äldre. Sedan 1990-talet har självmorden minskat i alla åldersgrupper utom i gruppen 15–24 år, där självmord istället har blivit något vanligare. I förvärvsarbetande åldrar är självmord vanligast i gruppen med förgymnasial utbildning. Tankar på självmord och självmordsförsök förekommer, enligt Folkhälsomyndigheten, i lika stor utsträckning hos båda könen.

I Härryda kommun har andelen som haft självordstankar det senaste året minskat från att 2015 vara 5 procent till att 2018 vara 1 procent.

Antal självmord per 100 000 invånare i Härryda kommun är 9,9 bland kvinnor och 18,4 bland män⁷⁸. Jämfört med riket är andelen män som tar sitt liv lägre i Härryda kommun. Däremot är andelen kvinnor som tar sitt liv högre i Härryda kommun jämfört med rikets 8,6 självmord per 100 000 invånare⁷⁹.

Antidepressiva läkemedel

2018 hämtade 10 procent av den vuxna befolkningen i Härryda kommun ut antidepressiva läkemedel. Det är något lägre än snittet för Västra Götalandsregionen. Sedan 2014 har användandet av antidepressiva läkemedel minskat något totalt sett i Härryda kommun. Däremot har användandet ökat något bland kvinnor i åldersgrupperna 18–44 år och 80+. 14 procent av kvinnorna i åldern 18–44 år hämtade ut antidepressiva läkemedel 2017, vilket är högre än Västra Götalandsregionen. Bland kvinnorna i åldersgruppen 80+ tar 34 procent antidepressiva läkemedel. Även detta är högre än snittet för Västra Götaland. I samtliga åldersgrupper är det en större andel kvinnor som hämtat ut antidepressiva läkemedel (13 procent av kvinnorna och 7 procent av männen).

⁷⁶ Undén och Elofsson, 1998

⁷⁷ Folkhälsomyndigheten, 2018c

⁷⁸ Folkhälsomyndigheten kommunfakta

⁷⁹ Folkhälsomyndigheten kommunfakta

Levnadsvanor – viktiga resultat i korthet

Rävlanda-elever tränar mindre än övriga

Nästan 80 procent av eleverna i årskurs 8 tränar flera gånger i veckan – medan andelen är mindre hos gymnasieelever: drygt 65 procent. I båda åldersgrupperna tränar killar mer regelbundet än tjejer. Det finns skillnader mellan orter vad gäller regelbunden träning, i årskurs 8 avviker Rävlanda-eleverna med en mindre andel som tränar regelbundet.

Större andel ungdomar som använt narkotika och druckit alkohol i Hindås

2017 uppger nästan varannan gymnasieungdom att de dricker alkohol i form av starköl, starkcider, alkoholisk vin eller sprit minst någon gång i månaden. Resultaten är ungefär detsamma som 2013. Både när det gäller starkare alkohol och folköl, sticker eleverna i Hindås ut med en väsentligt större andel som uppger att de dricker alkohol jämfört med såväl kommun- som GR-snitt. I Hindås och Härryda lokalsamhälle finns högst andel elever i årskurs 8 som använt narkotika.

Rökning minskar bland både unga och vuxna

Andelen invånare i den vuxna befolkningen som röker dagligen har halverats sedan 2007. Våldigt få elever i årskurs 8 röker eller snusar. Bland gymnasieungdomarna är andelen som röker lite högre, men det har skett en minskning med fyra procentenheter mellan 2013 och 2017.

I gymnasiets år 2 är rökning något vanligare bland tjejer, medan fler killar snusar. Andelen pojkar som snusar har ökat sedan 2013. Härryda-ungdomarnas nikotinanvändning speglar GR-snittet.

Ängslan, oro och ångest vanligare bland kvinnor

En större andel kvinnor än män upplever besvär med ängslan, oro eller ångest, både när det gäller lindriga och svåra besvär. Både andelen män och kvinnor som upplever lindriga besvär har ökat sedan 2011. Även när det gäller svåra besvär så har andelen kvinnor ökat med tiden, medan andelen män minskat. Utifrån detta kan konstateras att en könsskillnad fortfarande finns kvar. Vidare blir det synligt även i den yngre befolkningen med hälsoproblem mer utbredda hos flickor jämfört med hos pojkar.

Själv mord vanligare bland män

Andel personer med självmordstankar har minskat sedan 2015. I Härryda kommun liksom riket är självmord vanligare bland män jämfört med kvinnor. Jämfört med riket är andelen män som tar sitt liv lägre i Härryda kommun. Däremot är andelen kvinnor som tar sitt liv högre i Härryda kommun jämfört med riket.

Kvinnors riskabla alkoholvanor och uttag av antidepressiva läkemedel ökar

Andelen vuxna med riskabla alkoholvanor har ökat i Härryda kommun sedan 2017. Bland kvinnorna har andelen ökat i snabbare takt jämfört med männen. Även i den unga befolkningen har andelen flickor i årskurs 8 som dricker alkohol ökat sedan 2013. Det är något fler tjejer än killar som dricker.

Användandet av antidepressiva läkemedel har ökat i åldersgrupperna 18–44 år och 80+. 14 procent av kvinnorna i åldern 18–44 år hämtade ut antidepressiva läkemedel 2017, vilket är högre än Västra Götaland. Bland kvinnorna i åldersgruppen 80+ tar 34 procent antidepressiva läkemedel, även detta är högre än snittet för Västra Götalandsregionen.

Det här avsnittet kopplar till:

FNs hållbarhetsmål 2030

De nationella målområdena för folkhälsa

- Boende och miljö
- Levnadsvanor
- Kontroll, inflytande och delaktighet
- En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Hälsosamt åldrande

Invånare över 65 år är en stor del av befolkningen. Det är viktigt att diskussionen om äldre och åldrande betonar möjligheter och resurser istället för att fokusera på kostnader. Äldre utgör en resurs för samhället på många plan – för sina familjer i form av stöd, hjälp och erfarenhet och för samhället där många utgör en ryggrad i föreningsliv och annat ideellt arbete.

I Härryda kommun är 6 079 personer i åldern 65 år och äldre, vilket motsvarar 16 procent av befolkningen.

Socialt deltagande

Äldre riskerar social utsatthet och isolering då de utöver eventuell funktionsnedsättning och en växande sjukdoms-
börda även löper en ökad risk att bli ensamma på grund av att partnern och vänner blir sjuka eller dör. Studier har visat att risken att dö i förtid är 50 procent högre för ensamma än för dem som har ett väl fungerande socialt nätverk. Social isolering anses vidare vara dubbelt så farligt som fetma, mindre hälsosamt än att inte träna och lika skadligt för hälsan som alkoholism eller att röka 15 cigaretter per dag⁸⁰. 13 procent av invånarna i åldern 65–84 år i Härryda kommun är socialt isolerade, detta är högre jämfört med åldersgruppen 20–64 år där 4 procent är socialt isolerade.

Antal besök i öppen verksamhet för äldre

Härryda kommun har en hälsofrämjande enhet som arbetar med att planera och genomföra aktiviteter som i första hand riktar sig till invånare som är över 65 år gamla. Antalet besökare på de öppna verksamheterna har ökat de senaste åren.

2016	2017	2018	2019
10 048	11 558	10 712	11 688

Antal besök öppen verksamhet för äldre Källa: Sektor för hälsa och bistånd, Härryda kommun

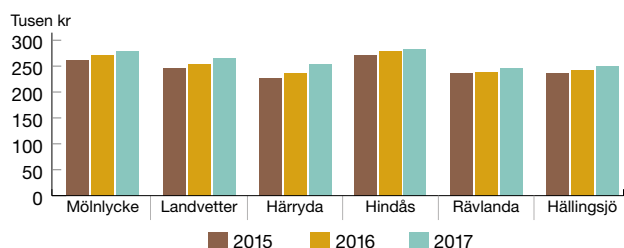
Inkomst

2017 var medelinkomsten i Härryda kommun för åldersgruppen 65 år och äldre 293 000 för män och 217 000 för kvinnor. Skillnaden mellan könen har minskat något sedan 2014.

⁸⁰ Holt-Lunstad et.al; 2010, Elovainio et.al 2017

Medelinkomst 65 år+ per område 2015–2017

Källa: SCB

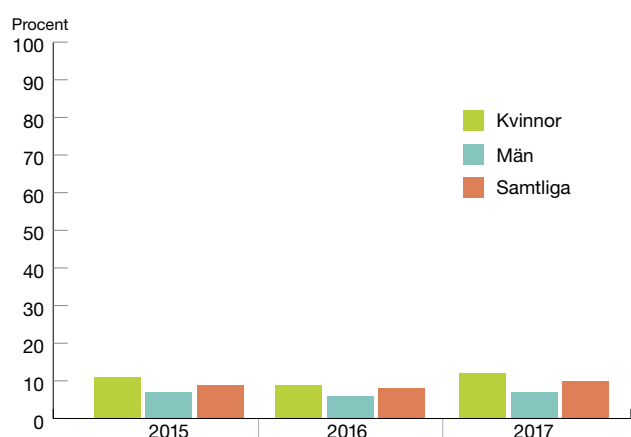
Medelinkomsten skiljer sig mellan områden i kommunen. I Hindås och Mölnlycke är medelinkomsten högst och i Rävlanda är den lägst⁸¹. 2017 var 9,9 procent av invånarna i åldern 65+ ekonomiskt utsatta, det innebär en liten ökning från 2016⁸². Vad gäller invånare 65+ med ekonomiskt bistånd är andelen väldigt låg; 0,2 procent 2018. I jämförelse med 2014 innebär det en minskning⁸³.

Olycksfall

Skador genom olycksfall bland äldre är särskilt angelägna att förebygga, eftersom de kan få stora konsekvenser under lång tid för livskvalitet och ett självständigt liv. Fallolyckor medför mycket mänskligt lidande och stora samhällsekonomiska kostnader. Nästan tre gånger så många avlider till följd av fallolyckor som av olyckor i vägtrafiken⁸⁴.

Fallolyckor innebär exempelvis fall från samma höjd eller fall från högre höjd samt fall i samband med aktivitet⁸⁵. 2017 var 3,6 procent av invånarna åldern 65–79 år i kontakt med någon form av vård på grund av en fallskada. Det är överensstämmande med Västra Götalandsregionen. Båda könen inkluderat så har det skett en liten minskning från 2015. Däremot har andelen kvinnor som råkat ut för en fallskada ökat något⁸⁶.

Fallskador 80+ Härryda kommun

Källa: VGR, statistikdatabas

I åldern 80+ ökar andelen fallskador. 2017 var 9,8 procent i kontakt med vården på grund av en fallskada, vilket är en liten ökning från 2015. Även i denna åldersgrupp är andelen kvinnor som ramlar högre än andelen män.

Hälsosamt åldrande – viktiga resultat i korthet

Social isolering vanligare bland äldre

13 procent av invånarna i åldern 65–84 år i Härryda kommun är socialt isolerade, detta är högre jämfört med åldersgruppen 20–64 år där 4 procent är socialt isolerade.

Medelinkomst skiljer sig mellan orter och kön

2017 var medelinkomsten i Härryda kommun för åldersgruppen 65 år och äldre 293 000 för män och 217 000 för kvinnor. Skillnaden mellan könen har minskat något sedan 2014. I Hindås och Mölnlycke är medelinkomsten högst och i Rävlanda är den lägst.

Fallskador ökar i bland invånare i åldern 80+

2017 var 3,6 procent av invånarna åldern 65–79 år i kontakt med någon form av vård på grund av en fallskada. Båda könen inkluderat så har det skett en liten minskning från 2015. I åldersgruppen 80+ har fallskadorna ökat hos både män och kvinnor sedan 2015.

Olämpliga läkemedel vanligare bland kvinnor

I Härryda kommun får 22 procent i åldern 75+ det som enligt Socialstyrelsen definierat som olämpliga läkemedel. Andelen kvinnor som får olämpliga läkemedel är högre än andelen män, 26 procent respektive 17 procent.

Olämpliga läkemedel

Varje år blir ca 35 000 äldre så sjuka av sina läkemedel att de måste få sjukhusvård. Enligt en rapport sammanställd av Socialstyrelsen 2014 går det att förebygga runt 60 procent av sjukhusinläggningarna. Socialstyrelsen har sammanställt en lista över läkemedel med hög risk för biverkningar hos äldre som de definierar som olämpliga läkemedel⁸⁸. I Härryda kommun får 22 procent i åldern 75+ det som enligt Socialstyrelsen är definierat som olämpliga läkemedel. Andelen kvinnor som får olämpliga läkemedel är högre än bland män, 26 procent respektive 17 procent. Härryda kommun har högst andel kvinnor i åldern 75+ som får olämpliga läkemedel jämfört med andra kommuner Västra Götalandsregionen. ■

⁸¹ SCB

⁸² Kolada hämtad från SCB, Inkomst- och taxeringsregistret.

⁸³ Socialstyrelsens statistikdatabas

⁸⁴ SKL, 2009

⁸⁵ Folkhälsomyndigheten, 2019e

⁸⁶ VGR statistikdatabas

⁸⁷ VGR statistikdatabas

⁸⁸ Hälsa på lika villkor

- Barnombudsmannen (2019) Statistikdatabas. Hämtad 2019-10-18 från: <https://max18.barnombudsmannen.se/max18-statistik/statistik-per-kommun/harryda/>
- Bergnehr D och Enell S. (2017) Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige. En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet. Stockholm: FORTE. Hämtad 2019-10-11 från: <https://forte.se/publikation/ungdomars-och-unga-vuxnas-levnadsvillkor/>
- Boström, M. (2012) A missing pillar? Challenges in theorizing and practicing social sustainability: introduction to the special issue. *Sustainability: Science, Practice, & Policy* 8(1): 3-14
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15487733.2012.11908080?needAccess=true>
- Brottsförebyggande rådet (2019a). Nationella trygghetsundersökningen- resultat på kommunalniva. Hämtad 2019-10-25 från: https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca-5d70e2b467/1561470687399/2019_Nationella_trygghetsundersokningen_resultat_pa_kommunalniva_Appendix6.pdf
- Brottsförebyggande rådet (2019b). Statistikdatabas, anmälda brott. Hämtad 2019-11-15 från: <http://statistik.bra.se/solwebb/action/anmalda/urval/sok>
- Brottsförebyggande rådet (2019c) Våld i nära relationer. Hämtad 2019-10-10 från: <https://www.bra.se/statistik/statistik-uti-fran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>
- CAN (2017). Frågor och svar om narkotika. Hämtad 2019-11-05 från: <https://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Narkotika/#Hur-vanligt-ar-det-att-ungdomar-anvander-narkotika>
- CAN (2019). Frågor och svar om alkohol. Hämtad 2019-11-27 från: <https://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Alkohol/>
- Dahlgren, G. och Whitehead, M (1991) Policies and strategies to promote social equity in health Background document to WHO – Strategy paper for Europe
- Elovainio, M., Hakulinen, C., Pulkki-Räback, L., Virtanen, M., Josefsson, K., Jokela, M., Vahtera, J. och Kivimäki, M. (2017). Contribution of risk factors to excess mortality in isolated and lonely individuals: an analysis of data from the UK Biobank cohort study. *Lancet Public Health*. <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2468-2667%2817%2930075-0>
- Giordano, Mewes, Miething. (2019). Trust and all-cause mortality: a multilevel study of US General Social Survey data (1978–2010). *Community Health* Nr. 73. S.50–55. Hämtad 2019-10-15 från: <https://jch.bmj.com/content/jch/73/1/50.full.pdf>
- Holt-Lunstad, Julianne, Timothy B. Smith & Bradley J. Layton (2010). "Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review", *Public Library of Science Medicine*, 7(7)
- Folkhälsomyndigheten (2015). Utbildningsnivå och hälsa- hur hänger det ihop? Hämtad 2019-11-10 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ca6067606d8847f7945e-922642853caf/utbildning-halsa-faktablad.pdf>
- Folkhälsomyndigheten (2016). Syfte och bakgrund till frågorna i nationella folkhälsoenkäten. Hämtad 2019-10-15 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/statistik-uppfoljning/enkater-undersokningar/nationella-folkhalsoenkaten/syfte-bakgrund-fragorna-hlv.pdf>
- Folkhälsomyndigheten (2018a) Vad är social hållbarhet för oss? Hämtad 2018-10-01 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>
- Folkhälsomyndigheten (2018b). Funktionsnedläggning. Hämtad 2019-11-11 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/funktionsnedlaggning/>
- Folkhälsomyndigheten (2018c). Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/18. Hämtad 2019-11-26 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/53d5282892014e0fbf3144d25b49728/skolbarns-halsovanor-2017-18-18065.pdf>
- Folkhälsomyndigheten (2019a). Folkhälsans utveckling. Årsrapport 2019. Hämtad 2019-10-25 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d162673edec94e5f8d1da1f78e54dac4/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2019.pdf>
- Folkhälsomyndigheten (2019b) Ojämligheter i psykisk ohälsa. Hämtad 2019-11-02 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suidprevention/ojamlikheter-i-psykisk-halsa/>
- Folkhälsomyndigheten (2019c). Hälsa för alla- för att nå de globala hållbarhetsmålen. Hämtad 2019-11-20 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2018/april/halsa-for-alla--for-att-na-de-globala-hallbarhetsmalen/>
- Folkhälsomyndigheten (2019d). Gymnasiebehörighet. Hämtad 2019-11-25 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/livsvillkor/gymnasiebehorighet/>
- Folkhälsomyndigheten (2019e). Fallolyckor bland äldre. Hämtad 2019-11-05 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/halsa/fallolyckor-bland-aldre/>
- Folkhälsomyndigheten, kommunfakta: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/kommunfakta/>
- Johansson, E-A (2010). Effekten av delad föräldraledighet på kvinnors löner. Hämtad 2019-11-15 från: <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2010/r10-05-effekten-av-delad-foraldraledighet-pa-kvinnors-loner.pdf>
- Jämställdhetskartan (2019). Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Hämtad 2019-10-05 från: http://www.kartajamstalldhetskartan.se/v3?action=lan&lan_id=14&kom=H%C3%A4rryda
- Kulturrådet (2018a). Nationell översyn, Kultur och hälsa. Hämtas 2019-09-15 från: https://www.kulturradet.se/globalassets/start/i-fokus/kultur-och-halsa/kultur-och-halsa-dokument/2018nationell_oversyn_kultur_halsa.pdf
- Kulturrådet (2018b) Hämtad 2019-09-25 från: <https://www.kulturradet.se/kulturskolecentrum/statistik/>
- Lupp (2017) Ungas livssituation i Härryda kommun. Hämtad 2019-09-25 från: <https://www.harryda.se/download/18.344ecec0916588631e18513011535718985515/Lupp%202017%20H%C3%A4rryda.pdf>
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2014) https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/fokus-14.pdf
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2018). Hälsa, fritid och framtid. Hämtad 2019-11-26 från: https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/unga_med_attityd_2019_del_3.pdf
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2019). Grov kvinnofridskränkning. Hämtad 2019-11-08 från: <https://nckn.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridskrankning/>
- Regeringen (2018a) Framtidens folkhälsa ska vara jämlik. Hämtad 2019-10-19 från: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/04/framtidens-folkhalsa-ska-vara-jamlik/>
- Regeringen (2018b). Barn och ungas läsning- ett ansvar för hela samhället. Hämtad 2019-10-16 från: <https://www.regeringen.se/49f088/contentassets/39759a0cb5234aa08340c7243e371908/barns-och-ungas-lasning--ett-ansvar-for-hela-samhallet-sou-201857.pdf>
- SCB (2018) Röstande är också en familjeangelägenhet. Hämtad 2019-11-18 från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/rostande-ar-ocksaa-en-familjeangelagenhet/>
- SCB (2019a). Genomförandet av agenda 2030 i Sverige. Statistiks lägesbild 2019. Hämtad 2019-10-20 från: https://www.scb.se/contentassets/632aa89c-7076419d8ec71340d738d7611mil303_2019a01_br_x41br1902.pdf
- SCB (2019b). Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Hämtad 2019-10-10 från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/jamstalldhet/jamstallhetsstatistik/pong/tabell-och-diagram/indikatorer/mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/>
- SCB (2019c). Befolkningsstatistik. Hämtad 2019-10-15 från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>
- Socialstyrelsen (2019). Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd. Hämtad 2019-10-15 från: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/ekonomiskt-bistand/>
- Socialstyrelsen statistikdatabas: https://sdb.socialstyrelsen.se/ef_ekb/resultat.aspx
- Skolverket (2018a) Deltagande i förskola. Hämtad 2019-10-05 från: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d-6fb1553968197013/pdf4023.pdf>
- Skolverket (2018b). Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor. Hämtad 2019-10-20 från: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d200/1553967875648/pdf3927.pdf>

Skolverket (2019) Siri databas. Hämtad 2019-10-15 från: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokA&kommun=1401&run=1>

Skolinspektionen (2017). Skolenkäten. Enkätresultat för elever åk 5. Härryda kommun. Hämtad 2019-11-26 från: <http://siris.skolverket.se/siris/ris.openfile?docID=570283>

SKL (2009). Fallskador bland äldre – en sammanfattning av en kunskapsöversikt om fallskador. Hämtad 2019-10-25 från: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-44-1-1.pdf>

SKL (2016). Eleverna och kulturskolan. Hämtad 2019-10-25 från: <https://skl.se/download/18.6ee610e515505b6272d-d04a5/1467012831091/Eleverna%20och%20kulturskolan-%20uppdaterad.pdf>

SKL och Folkhälsomyndigheten (2018) Jämlig hälsa: kompetenser för sektorsövergripande samarbete. Hämtad 2019-10-20, från: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-605-6.pdf>

Undén A, Elofsson S. (1998) Självupplevd hälsa: faktorer som påverkar människors egen bedömning. Stockholm: Forskningsrådsnämnden.

Uppsala universitet (2019). Global folkhälsa och våld. Hämtad 2019-10-10 från: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/globala-folkhalsa/>

Valmyndigheten (2018) Valpresentation 2018. Hämtad 2019-09-25 från: <https://data.val.se/val/val2018/slutresultat/K/kommun/14/01/index.html>

VGR, statistikdatabas: <http://px-webb2017.vgregion.se/PXVweb/pxweb/sv/H%C3%A4lsa%20och%20sjukv%C3%A5rd/-/diagnoser:px/?rxid=41618624-9d6b-4d14-8dcd-b9f3e48cb1ab>

VGR (2018). Trygga och goda uppväxtvillkor. Hämtad 2019-10-25 från: <https://www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/folkhalsa/var-verksamhet/trygga-och-goda-levnadsvillkor/>

VGR (2019) Folkhälsoenkäten- Hälsa på lika villkor? Hämtad 2019-09-28 från: <https://www.vgregion.se/om-vgr/statistik-analys/halsolaget/undersokningsresultat/folkhalsoenkaten---halsa-pa-lika-villkor/>

Vårdguiden (2016). Övervikt och fetma hos barn. Hämtad 2019-11-10 från: <https://www.1177.se/sjukdomar--besvar/mage-och-tarm/fetma/overvikt-och-fetma-hos-barn/>

Vårdguide (2019a). Rörelse är livsviktigt. Hämtad 2019-11-27 från: <https://www.1177.se/liv--halsa/traning-och-fysisk-halsa/rorelse-ar-livsviktigt/>

Vårdguiden (2019b). Skydda barn mot tobaksrök. Hämtad 2019-11-10 från: <https://www.1177.se/Gavleborg/liv--halsa/tobak-och-alkohol/skydda-barn-mot-tobaksrok/>

Bilaga – Information om undersökningar

Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (Lupp, 2017)

Lokal uppföljning av ungdomspolitiken, Lupp-enkäten är ett nationellt verktyg som tillhandahålls av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Genom Lupp-enkäten får politiker och tjänstepersoner i Härryda kommun en bild av hur ungdomar upplever sin vardag. Själva enkätinsamlingen svarar kommunen för. Härryda kommun har genomfört Lupp en gång tidigare, 2013. Genomförandet samverkas med andra kommuner i Göteborgsregionen med stöd från Göteborgsregionen och Forskning och utveckling Väst.

Undersökningen har omfattat två målgrupper av ungdomar. Den ena gruppen avser kommunens elever i årskurs 8 – inklusive de ungdomar som pendlar in från någon grannkommun – samt de Härryda-ungdomar som går i skola i en kommun utanför det regionala Lupp-samarbetet (i första hand Göteborg). Den andra gruppen avser kommunens invånare som går gymnasiet år 2 (inklusive introduktionsprogram), oavsett i vilken kommun skolan ligger, samt ungdomar utanför gymnasiet födda år 2000.

Totalt omfattar undersökningens urval 510 elever från årskurs 8 och 448 elever från år 2 på gymnasiet. Svarefrekvensen i årskurs 8 var god: 89 procent, med en spridning mellan 83 och 97 procent för de sju skolorna innanför kommungränsen. Den lilla gruppen utpendlande årskurs 8-elever har svarat i begränsad utsträckning och är därmed underrepresenterade i svarsunderlaget. För gymnasiegruppen var svarsfrekvensen väsentligt lägre: 50 procent. Resultatet förklaras främst av att det har varit svårt att nå den relativt stora grupp som pendlar till skola i en annan kommun, merparten till Göteborg. I gruppen som går på kommunens Hulebäcksgymnasiet är svarsfrekvensen däremot mycket hög: 95 procent av de som tillfrågades på Hulebäcksgymnasiet svarade. Detta innebär att Hulebäckseleverna är starkt överrepresenterade i svarsunderlaget – på bekostnad av utpendlande gymnasieungdomar.

Då killar svarat i lite högre grad än tjejer i gymnasiegruppen är killarna något överrepresenterade i underlaget från år 2 på gymnasiet. I årskurs 8 är svarsunderlaget nästan helt könsrepresentativt, och det är mycket representativt även sett till elevernas boendegrupp. I underlaget från gymnasiet år 2 är boende i Mölnlycke/Pixbo något överrepresenterade.

Utifrån det bortfall som finns i undersökningen, som generellt tenderar att vara kopplat till skolfrånvaro, riskerar resultaten i övrigt att i någon grad underskatta olika tecken på ohälsa, och tvärtom överskatta engagemang i såväl skolfrågor som vidare samhällsfrågor.

Härrydas resultat jämförs löpande med ett "GR-snitt" baserat på samtliga ungdomar i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet som deltagit i Lupp-undersökningen i någon av de nio kommuner i Göteborgsregionen som samverkat kring Lupp 2017. Utöver Härryda gäller det: Ale, Alingsås, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal, Stenungsund, Tjörn och Öckerö (Öckerö har enbart genomfört undersökningen i årskurs 8).

Hälsa på lika villkor? (2018)

Hälsa på lika villkor? är en nationell enkätundersökning med frågor kring fysisk och psykisk hälsa, tandhälsa, levnadsvanor, trygghet och sociala relationer. Den skickas ut sedan 2014 till ett slumpmässigt urval av personer i Sverige i åldrarna 16-84 år.

Undersökningen genomförs vartannat år i samarbete med regioner/landsting och statistiska centralbyrån (SCB). Syftet med undersökningen är att få ökad kunskap om människors hälsa och livsvillkor och följa förändringar över tid.

I Härryda kommun skickades enkäten ut till 1 000 personer varav 445 personer svarade vilket innebär en svarsfrekvens på 45 procent. Enligt enkätansvarig inom Västra Götalandsregionen är underlaget tillräckligt stort för att kunna se tendenser och dra slutsatser.

Medborgarundersökningen 2018

I SCBs medborgarundersökning får kommunens invånare tycka till om sin kommun och dess verksamheter. I medborgarundersökningen betygsätter kommunens invånare följande tre områden:

- Kommunen som en plats att bo och leva på
- Kommunens verksamheter
- Medborgarnas inflytande i sin kommun

Härryda kommun deltar vartannat år och den senaste undersökningen genomfördes mellan augusti och november 2018. Urvalet var slumpmässigt genom utskick till 1 200 personer i åldrarna 18-84 år och av dessa besvarade 43 procent enkäten.

Hälsosamtal med skolsköterska, elevhälsan, Härryda kommun

Statistiken som rör träning, psykosomatiska besvär, att ha en vuxen att prata med och skärmtid på fritiden för eleverna i årskurs 4, är hämtad från hälsosamtalen med skolsköterska läsåret 2018/2019. 542 elever har genomfört hälsosamtal, vilket är nästan alla elever i årskurs 4.

Statistiken som rör skärmtid i årskurs 8 är också hämtad från hälsosamtalen med skolsköterska läsåret 2018/2019. 456 elever har genomfört hälsosamtal, vilket nästan är alla elever i årskurs 8.

*God hälsa är en grundläggande förutsättning
för människors möjlighet att nå sin fulla potential
och att bidra till samhällets utveckling.*

Härryda kommun | 435 80 Mölnlycke | 031-724 61 00
kommun@harryda.se
facebook.com/harrydakommun
harryda.se